

ЗБІРНИК
ПРАВОВИХ ПОЗИЦІЙ
ВЕРХОВНОГО СУДУ
ЩОДО ЗАХИСТУ
ВИБОРЧИХ ПРАВ

Організація з безпеки та
співробітництва в Європі
Координатор проектів в Україні

Верховний
Суд

ВЕРХОВНИЙ СУД

ЗБІРНИК
ПРАВОВИХ ПОЗИЦІЙ
ВЕРХОВНОГО СУДУ
ЩОДО ЗАХИСТУ
ВИБОРЧИХ ПРАВ

Київ – 2021

УДК 342.8:347.991

Упорядники:

М.І. Смокович, д-р юрид. наук
О.А. Губська, д-р юрид. наук
В.М. Соколов, канд. юрид. наук

Відповідальні за випуск:

Н.Л. Богданюк, Ж.А. Букань, Н.В. Богашева, канд. юрид. наук

Збірник правових позицій Верховного Суду щодо захисту виборчих прав / упоряд.: М.І. Смокович, О.А. Губська, В.М. Соколов; відпов. за вип. Н.Л. Богданюк, Ж.А. Букань, Н.В. Богашева; Верховний Суд. Київ: „Компанія «ВАІТЕ»“, 2021. 78 с.

ISBN 978-617-7627-54-7

У збірнику наведені правові позиції Верховного Суду щодо захисту виборчих прав за період 2019-2020 років, які були сформульовані у судових рішеннях Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду та Великої Палати Верховного Суду під час виборчого процесу виборів Президента України 2019 року, народних депутатів України 2019 року та місцевих виборів 2020 року.

Правові позиції систематизовані за предметом оскарження та містять посилання на відповідні рішення у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Видання розраховане на суддів, адвокатів та всіх, хто проводить діяльність у сфері виборчого права, бажає бути в курсі останньої судової практики та застосовувати її.

УДК 342.8:347.991

© Верховний Суд, 2021

Організація з безпеки та співробітництва в Європі
Координатор проектів в Україні

Видано за підтримки Координатора проектів ОБСЄ в Україні. У цій публікації висловлено виключно погляди авторів. Вони не обов'язково збігаються з офіційною позицією Координатора проектів ОБСЄ в Україні.

ЗМІСТ

I. Правові позиції Касаційного адміністративного суду 5

1. Справи щодо виборчого процесу виборів Президента України 2019 року 5

1.1. Формування складу виборчих комісій та виборчі дільниці	5
1.1.1. Розподіл керівних посад в окружних виборчих комісіях	5
1.1.2. Утворення та ліквідація виборчих дільниць та дільничних виборчих комісій.	6
1.2. Висування і реєстрація кандидатів	9
1.2.1. Загальні засади реалізації виборчих прав	9
1.2.2. Вимога володіння державною мовою	9
1.2.3. Передвиборна програма кандидата.	10
1.2.4. Проживання на території України (ценз осілості)	11
1.2.5. Виборча (грошова) застава	11
1.2.6. Помилки і неточності у документах, поданих на реєстрацію.	12
1.3. Виборчий процес	13
1.3.1. Виборчі строки.	13
1.3.2. Повноваження Центральної виборчої комісії	13
1.3.3. Право на спостереження	17
1.4. Передвиборна агітація	21
1.5. Оскарження	26
1.5.1. Предмет оскарження	26
1.5.2. Оскарження результатів виборів	28
1.5.3. Строки оскарження	28

2. Справи щодо виборчого процесу виборів народних депутатів України 2019 року. 31

2.1. Формування складу виборчих комісій	31
2.2. Висування і реєстрація кандидатів	32
2.2.1. Загальні засади реалізації виборчих прав	32
2.2.2. Загальні підстави відмови у реєстрації кандидата	34
2.2.3. Проживання на території України (ценз осілості)	36
2.2.4. Виборча (грошова) застава	39
2.2.5. Помилки і неточності у документах, поданих на реєстрацію.	40
2.3. Виборчий процес	47
2.3.1. Виборчі строки.	47
2.3.2. Повноваження Центральної виборчої комісії	47

2.4. Передвиборна агітація	49
2.5. Оскарження	50
2.5.1. Предмет оскарження	50
2.5.2. Оскарження результатів виборів	50
2.5.3. Строки оскарження	55
2.5.4. Оскарження реєстрації обраних народних депутатів України	55
3. Справи щодо виборчого процесу місцевих виборів 2020 року	57
3.1. Формування складу виборчих комісій	57
3.1.1. Формування складу комісій та дострокове припинення повноважень комісій	57
3.1.2. Підтвердження правосуб'єктності місцевої організації політичної партії як суб'єкта виборчого процесу	59
3.2. Висування та реєстрація кандидатів	61
3.3. Виборчий процес	62
3.3.1. Строки у виборчому процесі	62
3.4. Оскарження результатів виборів	64
3.5. Судовий контроль виконання рішень	68
3.6. Підсудність	69
II. Правові позиції Великої Палати	71
1. Справи щодо виборчого процесу виборів народних депутатів України 2019 року.	71
2. Справи щодо виборчого процесу місцевих виборів 2020 року	75

I. ПРАВОВІ ПОЗИЦІЇ КАСАЦІЙНОГО АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДУ

1. СПРАВИ ЩОДО ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ ВИБОРІВ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ 2019 РОКУ

1.1. ФОРМУВАННЯ СКЛАДУ ВИБОРЧИХ КОМІСІЙ ТА ВИБОРЧІ ДІЛЬНИЦІ

1.1.1. Розподіл керівних посад в окружних виборчих комісіях

Постанова від 19.03.2019 у справі № 855/76/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80580931>

Визначену окремою постановою пропорційність розподілу часток керівних посад між кандидатами не можна виділяти та оцінювати окремо від інших постанов ЦентRALЬНОЇ виборчої комісії, якими були внесені зміни до складу окружних виборчих комісій.

На етапі виборчого процесу, коли персональний склад окружних виборчих комісій (у тому числі й їх керівний склад) не є сталим та стабільним, неможливо встановити і перевірити, чи дотримано Центральною виборчою комісією принципу пропорційності, передбаченого частиною восьмою статті 23 Закону «Про вибори Президента України». Це можна перевірити лише на етапі їх утворення (формування складу) та тоді, коли персональний склад окружних виборчих комісій буде остаточно сформований ЦВК з урахуванням строків, визначених частиною сьомою статті 30 Закону.

Законом не врегульовано порядок дотримання вимоги пропорційного розподілу керівних посад внаслідок припинення повноважень членами комісії, кандидатури котрих були внесені кандидатами на пост Президента України, реєстрація яких була у подальшому скасована, як і не передбачено механізму дотримання такого принципу стосовно решти кандидатів.

Постанова від 24.03.2019 у справі № 855/76/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80634010>

Верховний Суд не погодився із тим, що критерієм дотримання принципу пропорційності визнано не точну, а «приблизну рівномірність», і, порівнявши кінцеві (на час розгляду справи в суді) значення кількості керівних посад, визначених

відповідачем за кандидатами (встановлення яких виходило за межі предмету дослідження у цій справі), допустив їх розумну розбіжність.

Судова практика, відповідно до якої обов'язок збереження пропорційності часток керівних посад в окружних виборчих комісіях протягом усього виборчого процесу покладається на Центральну виборчу комісію законом, і остання приймає низку рішень для його забезпечення, а тому виокремлення окремої постанови відповідача без врахування інших рішень, прийнятих з цього питання, не дає підстав вважати, що відповідачем порушено принцип пропорційності розподілу керівних посад в окружних виборчих комісіях, сформована значно раніше і є на сьогодні сталою.

Постанова від 25.03.2019 у справі № 855/85/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80699324>

Для визначення приблизного рівномірного територіального розподілу керівних посад відповідачем береться до уваги не лише розподіл виборчих дільниць у розрізі округів, але й відповідний адміністративно-територіальний поділ.

Чинним законодавством про вибори не визначено процедури та методики обчислення приблизної рівномірності територіального розподілу керівних посад у межах територіального виборчого округу.

За європейськими нормами, зміни до виборчого законодавства повинні вноситися заздалегідь до початку виборчого процесу, тобто виважено і завчасно, адже суб'єкти виборчого права, які будуть застосовувати нові норми у своїй діяльності, мають їх вивчити, зрозуміти і передбачити їх дію на практиці.

Лише завчасне внесення змін і доповнень до виборчого законодавства сприяє його сталості та відповідає інтересам як виборців, так і решти учасників виборчого процесу. На етапі виборчого процесу, коли формування дільничних виборчих комісій вже завершилося, визначення алгоритмів (механізмів) розподілу керівних посад порушить означені вище принципи.

1.1.2. Утворення та ліквідація виборчих дільниць та дільничних виборчих комісій

Постанова від 10.01.2019 у справі № 855/1/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79088674>

Обов'язком держави є забезпечити дотримання виборчих прав громадян, що, з-поміж іншого, передбачає організацію виборів таким чином, щоб кожен виборець мав реальну можливість взяти участь у голосуванні.

Кожен, хто за даними Державного реєстру виборців має право проголосувати на відповідній закордонній виборчій дільниці, як і той, хто ще тільки задумується над тим, щоб реалізувати там своє право голосу під час виборів, має

можливість заздалегідь підготуватися та вжити відповідних заходів з тим, щоб взяти участь у голосуванні.

Тільки Центральній виборчій комісії належать повноваження утворювати та ліквідувати виборчі дільниці як на території України, так і закордонні виборчі дільниці, які утворюються при дипломатичних установах України. Щодо останніх, то підставою для їх утворення та ліквідації є відповідне подання Міністерства закордонних справ України, позаяк на це відомство покладено відповідальність за реалізацію конституційних прав громадян України, які перебувають за її межами, брати участь, зокрема, у виборах Президента України і народних депутатів України.

МЗС як відомство, відповідальне в межах своїх повноважень за організацію виборів в Україні на території іноземних країн, з якими Україна має дипломатичні відносини, у разі необхідності може звертатися до Центральної виборчої комісії з поданням про ліквідацію закордонної виборчої дільниці, якщо вважає, що для цього існують достатні підстави, як-от загроза реалізації конституційних прав громадян України, які перебувають на території іноземної держави, закордонну виборчу дільницю в якій пропонується ліквідувати. Таке подання обов'язково має містити мотиви, зі змісту яких власне і можна зробити висновок про те, наскільки воно обґрунтоване.

Постанова від 10.01.2019 у справі № 855/3/19
<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79088713>

Повноваження щодо ліквідації виборчих дільниць, у тому числі закордонних, надані виключно Центральній виборчій комісії і реалізуються у визначених законодавством випадках та на підставі обґрунтованого подання відповідного органу.

Ліквідація виборчої дільниці може мати місце у випадку недоцільності її існування з причин, вичерпний перелік яких не встановлений (абзац 2 пункту 8.1 Порядку) та/або в інших випадках, обумовлених у поданні Міністерства закордонних справ України (абзац 4 пункту 8.1 Порядку утворення звичайних, закордонних та спеціальних виборчих дільниць на постійній основі).

Міністерство закордонних справ України, в межах наданих повноважень, може вживати заходів з метою забезпечення виборчих прав громадян України, які проживають чи тимчасово перебувають закордоном, у тому числі, шляхом внесення до Центральної виборчої комісії подання про утворення (зміну меж, ліквідацію тощо) закордонних виборчих дільниць.

Постанова від 10.01.2019 у справі № 855/4/19
<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79124907>

До повноважень Центральної виборчої комісії належить встановлення системи територіальної організації виборів, що, крім іншого, передбачає коригуван-

ня чисельності та територіального розміщення закордонних виборчих дільниць шляхом прийняття постанови про їх ліквідацію.

Передбачені законодавством повноваження Міністерства закордонних справ України дозволяють вказаному органу в рамках забезпечення прав громадян України, які перебувають за кордоном, на власний розсуд ініціювати питання доцільності функціонування певної закордонної виборчої дільниці. При цьому пункт 9.3 Порядку утворення звичайних, закордонних та спеціальних виборчих дільниць на постійній основі передбачає повноваження Центральної виборчої комісії щодо повернення такого подання без розгляду в разі його внесення з порушенням вимог Закону.

Постанова від 23.03.2019 у справі № 855/82/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80633487>

Утворення дільничних виборчих комісій замість тих, повноваження яких припинено, поза строками, передбаченими статтею 24 Закону України «Про вибори Президента України», не можуть вважатися протиправними діями, оскільки спрямовані на забезпечення виборчого процесу.

1.2. ВИСУВАННЯ І РЕЄСТРАЦІЯ КАНДИДАТІВ

1.2.1. Загальні засади реалізації виборчих прав

Постанова від 14.02.2019 у справі № 855/26/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79846346>

Сутність змісту виборчого права громадян розкрито в положеннях статей 38, 70, 71 Конституції України. Втім, вони не встановлюють відповідного механізму забезпечення цього права. Механізм правового регулювання проведення виборів і гарантії виборчих прав визначаються виключно законами України.

Постанова від 23.01.2019 у справі № 855/7/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79350533>

Основний Закон встановлює виборчі цензи щодо осіб, які мають право бути обраними Президентом України. При цьому механізм реалізації пасивного виборчого права встановлює закон.

Постанова від 18.02.2019 у справі № 855/35/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79877646>

Перелік підстав для відмови у реєстрації кандидата на пост Президента України, встановлений законом, є вичерпним і не підлягає розширеному тлумаченню.

Постанова від 09.02.2019 у справі № 855/20/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79700741>

Чинним законодавством України Центральна виборча комісія не наділена повноваженнями щодо дослідження, встановлення фактів невідповідності діяльності, найменування та/або символіки юридичної особи, політичної партії, іншого об'єднання громадян вимогам Закону «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки». Такі висновки, згідно з законодавством, віднесені до компетенції Міністерства юстиції України.

1.2.2. Вимога володіння державною мовою

Постанова від 17.04.2019 у справі № 855/113/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81214860>

Єдиним документом, в якому кандидат на пост Президента України вказує інформацію про володіння ним державною мовою, є анкета кандидата, форма якої затверджена постановою Центральної виборчої комісії «Про форму анкети кандидата на пост Президента України» від 27.12.2018 № 270; законодавство не

деталізує, яким чином кандидат повинен підтвердити факт володіння державною мовою і яким має бути «рівень володіння».

Зважаючи на те, що пост Президента України є виборним, на нього не поширюють свою дію інші нормативні акти, що закріплюють поняття і процедуру атестації осіб, які претендують на зайняття певних посад, щодо вільного володіння державною мовою, наприклад, Закон України «Про державну службу» від 10.12.2015 №889-VIII та Порядок атестації осіб, які претендують на вступ на державну службу щодо вільного володіння державною мовою, що затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 26.04.2017 № 3014.

Крім того, у статті 51 Закону «Про вибори Президента України», якою визначений перелік документів, що повинні бути подані до Центральної виборчої комісії для реєстрації кандидатом на пост Президента України, відсутні вказівки на будь-які документи щодо підтвердження рівня володіння державною мовою.

Таким чином, Центральна виборча комісія позбавлена можливості перевіряти відповідність особи вимогам частини першої статті 103 Конституції України, частини першої статті 9 Закону «Про вибори Президента України» щодо володіння державною мовою інакше, аніж на підставі поданих цією особою документів для реєстрації кандидатом на пост Президента України.

Закон «Про Центральну виборчу комісію» і Закон «Про вибори Президента України» не наділяють Центральну виборчу комісію повноваженнями щодо здійснення у будь-якій формі контролю за дотриманням кандидатом на пост Президента України вимоги щодо володіння державною мовою після його реєстрації.

1.2.3. Передвиборна програма кандидата

Постанова від 13.02.2019 у справі № 855/25/19
<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79819114>

Центральній виборчій комісії надані повноваження самостійно оцінювати передвиборну програму кандидатів на предмет наявності у ній положень, встановлення яких є підставою для відмови у їх реєстрації, з одночасним обов'язковим наведенням мотивів цієї відмови у відповідному рішенні.

Водночас така оцінка за жодних обставин не повинна базуватись виключно на суб'єктивному трактуванні Центральною виборчою комісією положень передвиборної програми, яке спотворює дійсні наміри кандидата на посаду Президента України та/або не підкріплюється нормами чинного законодавства України.

1.2.4. Проживання на території України (ценз осілості)

Постанова від 15.02.2019 у справі № 855/31/19
<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79846396>

Посилання позивача на наявність особистої небезпеки у зв'язку із залишенням у 2014 році території України та політичне переслідування останнього не звільняють від обов'язку дотримання кандидатом на пост Президента України вимог, передбачених Законом «Про вибори Президента України» при поданні до Комісії необхідних документів.

1.2.5. Виборча (грошова) застава

Постанова від 23.01.2019 у справі № 855/7/19
<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79350533>

Виборча застава є лише умовою реєстрації кандидата на пост Президента України, її розмір є однаковим для всіх та не залежить від розміру доходів кандидата або фінансового стану партії.

Таким чином, грошова застава не може розглядатися як обмеження пасивного виборчого права громадян за ознакою майнового стану.

Постанова від 11.02.2019 у справі № 855/22/19
<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79758261>

Приписи частини першої статті 49 Закону «Про вибори Президента України» щодо внесення грошової застави у безготівковому порядку на спеціальний рахунок Центральної виборчої комісії є чіткими, узгодженими і передбачуваними у застосуванні, адже не допускають декількох варіантів юридично значущої поведінки суб'єктів правовідносин та множинного розуміння їх обов'язків, що було б порушенням принципу правової визначеності.

Наведене в цій статті словосполучення «безготівковий порядок» не є визначенням конкретного терміну. Зазначена правова норма визначає безпосередньо порядок внесення кандидатом на пост Президента України або партією, яка його висуває, грошової застави саме у безготівковій формі шляхом перерахування певної суми коштів з рахунків платників на рахунок отримувача коштів.

Постанова від 15.02.2019 у справі № 855/31/19
<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79846396>

Вимогами частини першої статті 49 Закону «Про вибори Президента України» встановлений обов'язок внесення, зокрема, кандидатом на пост Президента України грошової застави на спеціальний рахунок Центральної виборчої комісії у безготівковому порядку. Зазначена правова норма не містить жодних засте-

режень щодо територіальності проведення такого безготівкового розрахунку, а тому внесення таких коштів іншими особами, ніж зазначеними в частині першій статті 49 Закону, є порушенням вимог цього Закону.

1.2.6. Помилки і неточності у документах, поданих на реєстрацію

Постанова від 14.02.2019 у справі № 855/26/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79846346>

Особа, яка кандидує на пост Президента України у порядку самовисування, повинна подати до Центральної виборчої комісії заяву відповідного змісту, засвідчену нотаріусом або іншою посадовою особою, зазначеною у статті 78 Закону «Про нотаріат». При цьому засвідченню підлягає підпис особи, яка подає заяву, а не вірогідність змісту документа.

Постанова від 17.02.2019 у справі № 855/36/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79864494>

Можливість подання додаткових документів та виправлення недоліків поза межами строку, встановленого статтею 51 Закону «Про вибори Президента України» не передбачена. А законні підстави для повторного розгляду тієї ж заяви про самовисування громадянина України кандидатом на пост Президента України з тим самим пакетом документів, за якою Комісією вже прийнято рішення, – відсутні.

1.3. ВИБОРЧИЙ ПРОЦЕС

1.3.1. Виборчі строки

Постанова від 14.02.2019 у справі № 855/28/19
<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79846796>

Терміновість видачі уповноваженому представнику відповідної партії (кандидата) або кандидату прийнятого Центральною виборчою комісією відносно них рішення зумовлена встановленням у законодавстві скороченого строку для оскарження такого рішення до суду, який складає п'ять днів саме з дня прийняття такого рішення.

Отже, за змістом частини другої статті 52 Закону «Про вибори Президента України» необхідно розуміти обов'язок Центральної виборчої комісії видати (в разі наявності такої можливості) представнику відповідної партії (кандидата) або кандидату копію прийнятого відносно нього рішення не пізніше наступного дня після його прийняття.

1.3.2. Повноваження Центральної виборчої комісії

Постанова від 09.02.2019 у справі № 855/21/19
<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79715978>

Однакове застосування законодавства про вибори, забезпечення сталої практики, єдність правових позицій при прийнятті рішень з аналогічних питань є правовою першоосновою діяльності Центральної виборчої комісії.

Постанова від 18.02.2019 у справі № 855/35/19
<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79877646>

Скасуванню в судовому порядку рішення суб'єкта владних повноважень на підставі того, що воно було прийняте під час існування невіршеного конфлікту інтересів, має передувати встановлення факту наявності такого конфлікту інтересів спеціально уповноваженим суб'єктом у сфері протидії корупції.

Суд у межах виборчої справи не є тим органом, до повноважень якого віднесено встановлення фактів наявності чи відсутності реального чи потенційного конфлікту інтересів у членів ЦВК.

Постанова від 23.02.2019 у справі № 855/45/19
<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80049529>

Надання заявникові відповідей членами ЦВК без здійснення колегіального розгляду заяв... на засіданні Комісії узгоджується з положеннями законодавства.

Законодавством не передбачено обов'язку ЦВК здійснювати розгляд саме всіх звернень на засіданнях Комісії та приймати колегіальні рішення за результатами розгляду.

*Постанова від 01.03.2019 у справі № 855/53/19**<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80198126>*

Заколи «Про вибори Президента України» та «Про Центральну виборчу комісію» не містять вичерпного переліку повноважень, якими наділена Центральна виборча комісія у своїй роботі. Навпаки, спеціальний закон, який регулює діяльність Комісії, надає можливість останній у разі необхідності та за власною ініціативою розглядати та приймати рішення стосовно інших питань, віднесених до повноважень Комісії.

Обробка, захист та збереження інформації щодо виборів Президента України здійснюється Центральною виборчою комісією з використанням засобів ІАС «Вибори Президента України» Єдиної інформаційно-аналітичної системи ЄІАС «Вибори».

Власником зазначеної автоматизованої системи є Центральна виборча комісія. Перебуваючи у такому статусі, Комісія зобов'язана забезпечувати усіма можливими та передбаченими законами у сфері захисту інформації способами захист ІАС «Вибори Президента України» ЄІАС «Вибори» та інформації, яка у ній міститься, і запобігати несанкціонованим діям щодо цієї системи з боку інших осіб.

Центральна виборча комісія є постійно діючим колегіальним державним органом, який наділений повноваженнями щодо організації підготовки і проведення виборів, у тому числі й щодо захисту інформації, що належить державі, тоді як одними із основних суб'єктів у сфері національної системи кібербезпеки, на яких покладено функції із забезпечення кібербезпеки, у тому числі й захисту національних інформаційних ресурсів, є Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України та Служба безпеки України.

Участь співробітників Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та Служби безпеки України у роботі спільних робочих груп, що утворюються в окружних виборчих комісіях, є однією із форм взаємодії між органами державної влади, і така форма роботи (взаємодопомоги) законом не забороняється.

Широкі можливості інтеграції даних в автоматизованих системах органів державної влади забезпечують централізоване накопичення інформаційних даних з різних сфер діяльності держави і суспільства. Однак реалізація та використання таких можливостей пов'язана значною мірою із суттєвим зростанням ризику ураження, знищення, спотворення інформації та її несанкціонованого розповсюдження. Серед загроз, що сформувалися у процесі інформаційного розвитку, варто виокремити розробку та вдосконалення засобів впливу на інформаційну інфраструктуру та пов'язане з цим падіння рівня захищеності державних інформаційних ресурсів. Інформаційно-телекомунікаційні системи вразливі для атак комп'ютерних вірусів, втручання сторонніх суб'єктів з метою підміни, спотворення, знищення інформації та інших видів комп'ютерної злочинності.

Нейтралізація зазначених загроз є завданням державних органів національної системи кібербезпеки, на яких покладено функції із забезпечення такої безпеки та протидії порушенням у цій сфері.

У зв'язку з високим державним статусом операцій з обміну, обробки та накопичення інформації інформаційна безпека та захист інформації в інформаційно-аналітичних системах мають важливе значення, особливо під час проведення виборів.

Постанова від 04.03.2019 у справі № 855/57/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80235030>

Право Центральної виборчої комісії приймати рішення про роз'яснення положень виборчого законодавства є законодавчо визначеними повноваженнями Комісії, і такі рішення приймаються у формі нормативно-правових актів, що не підлягають реєстрації у Мін'юсті, але є обов'язковими до застосування усіма суб'єктами, визначеними статтею 13 Закону «Про Центральну виборчу комісію».

Акт державного чи іншого органу – це юридична форма рішень такого органу, тобто офіційний письмовий документ, який породжує певні правові наслідки, спрямований на регулювання тих чи інших суспільних відносин і має обов'язковий характер для суб'єктів цих відносин.

Постанова від 05.03.2019 у справі № 855/58/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80269449>

Роз'яснення і рекомендації Центральної виборчої комісії можуть стосуватися інших осіб, окрім виборчих комісій чи комісій з референдуму, адже обов'язковість їх виконання, за своєю суттю, означає необхідність їх врахування усіма без винятку особами під час вирішення питання щодо застосування законодавства про вибори і референдуми, яке охоплюється відповідним роз'ясненням та/або рекомендацією.

Є необґрунтованим висновок щодо наявності у Центральної виборчої комісії повноважень надавати роз'яснення і рекомендації, спрямовані на використання лише виборчими комісіями та комісіями з референдуму нижчого рівня.

Посилання на норми законодавчого акту, який не відноситься до законодавства України про вибори та референдум, не повинно розцінюватися як його тлумачення Центральною виборчою комісією.

Постанова від 13.03.2019 у справі № 855/72/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80458150>

Встановлення форми виборчого бюлетеня з виборів Президента України та затвердження тексту, що міститься у ньому, належить до дискреційних повноважень Центральної виборчої комісії.

Така дискреція обмежується законодавчо встановленими вимогами щодо відомостей, які мають обов'язково міститись у виборчих бюлетенях з виборів Президента України.

Законодавцем не встановлено вимог щодо обов'язкового зазначення порядкових номерів кандидатів на пост Президента України у виборчих бюлетенях.

Законом України «Про вибори Президента України» чітко визначено обсяг та джерела отримання виборцями інформації про кандидатів на пост Президента України з метою реалізації усвідомленого та поінформованого вибору.

Водночас відповідні відомості про кандидатів на пост Президента України не обмежуються прізвищем, іменем, по батькові та місцем роботи, а є більш повними та конкретними.

Постанова від 13.03.2019 у справі № 855/71/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80418576>

Порядок розгляду звернень, зокрема, офіційних спостерігачів, які надходять до Центральної виборчої комісії під час виборчого процесу, а також ухвалення рішень за наслідками цього розгляду залежить від суті питання, з яким звертається заявник, і не передбачає обов'язкового винесення цього питання на засідання Центральної виборчої комісії для прийняття колегіального рішення.

Розгляд звернень у Центральній виборчій комісії організовано таким чином, що попереднє їх вивчення здійснює член ЦВК, до повноважень якого віднесено, з-поміж іншого, вирішувати, чи є достатні підстави для того, аби порушені у зверненні питання Комісія розглядала на засіданні та ухвалювала з цього приводу колегіальне рішення.

Законодавством не передбачено, в яких випадках заяви (звернення) вирішуються на засіданні Центральної виборчої комісії, оскільки оцінка змісту заяви і визначення того, чи існує необхідність її розгляду на засіданні Центральної виборчої комісії, чи достатня одноосібна відповідь члена Комісії заявнику, віднесена законодавством до дискреційних повноважень Комісії.

Критеріїв, якими мав би керуватися член ЦВК, коли вирішував, у якій формі треба розглядати певне звернення, яке надійшло до Центральної виборчої комісії, законодавство не містить, як і вичерпного переліку питань, які вимагають колегіального ухвалення рішення. Це сфера дискреційних повноважень члена ЦВК, реалізація яких, втім, повинна мати об'єктивні підстави та узгоджуватися з приписами закону.

Факт того, що звернення стосувалося постанови Центральної виборчої комісії, ухваленої на її засіданні, не є і не може бути достатньою підставою для того, щоб і це звернення Центральна виборча комісія теж вирішувала колегіально у формі засідання.

Постанова від 25.03.2019 у справі № 855/85/19
<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80699324>

Центральна виборча комісія наділена нормотворчими повноваженнями у виборчому процесі, і у передбачених законом випадках може приймати обов'язкові для використання в роботі виборчих комісій роз'яснення і рекомендації з питань застосування законодавства України про вибори.

1.3.3. Право на спостереження

Постанова від 29.01.2019 у справі № 855/11/19
<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79504109>

Участь громадських організацій у виборчому процесі шляхом спостереження за тим, як він проходитиме, має на меті сприяти відкритості та публічності виборчого процесу та забезпечити (гарантувати) прозорість виборчих процедур. Громадські організації саме такого спрямування можуть отримати дозвіл Центральної виборчої комісії мати своїх офіційних спостерігачів на виборах, водночас з'ясувати, в чому полягає статутна діяльність певної громадської організації як умови допуску її до участі в цьому процесі (шляхом спостереження), можна тільки на підставі її установчого документа – статуту.

Законодавчого визначення «виборчої кампанії» немає. Між тим семантичне значення цього словосполучення (як і загальноприйняте його застосування) позначає складову виборчого процесу, яка включає сукупність заходів, спрямованих на досягнення поставленої мети, у випадку з президентськими виборами – перемоги певного кандидата, який претендував на цей пост. У виборчій кампанії як процесі акцент зроблено на засобах/способах комунікації (впливу, переконання) кандидата (його представників) та/чи політичної сили, яка його висунула, і виборців з метою отримати їхні голоси на виборах, а не на виборчому процесі як такому, зокрема на голосуванні як акті безпосереднього волевиявлення.

Постанова від 09.02.2019 у справі № 855/21/19
<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79715978>

Для цілей нормотворення законодавець наділяє сполучники «і», «та» зв'язувальною, єднальною функцією (на відміну від сполучників «а», «але», «або» тощо). Таким чином, використанням сполучника «та» у словосполученні «питання виборчого процесу та спостереження за ним» [щодо категорії громадських

організацій, які мають право на спостереження, частина друга статті 69 Закону «Про вибори Президента України» законодавець вимагає одночасної наявності обох умов (складових) для настання бажаних наслідків – отримання відповідного дозволу. При цьому семантичний аналіз речення дає підстави вважати, що щодо першої зі складових законодавець не визначив певного формального складу (змістовного наповнення, чіткого переліку) «питань виборчого процесу», право на здійснення яких має бути застережене у Статуті, то другою умовою чітко передбачено наявність у громадських організацій правоможності саме «спостереження» як однієї з форм громадського контролю за виборчим процесом.

Постанова від 25.03.2019 у справі № 855/88/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80661631>

Та обставина, що Центральна виборча комісія зареєструвала від громадської організації офіційних спостерігачів на чергових виборах Президента України, не наділяє цю організацію правовим статусом суб'єкта виборчого процесу, який має її офіційний спостерігач.

Всеукраїнська громадська організація до суб'єктів виборчого процесу не відноситься, вона має право оскаржити до суду лише рішення Центральної виборчої комісії про відмову в наданні їй дозволу мати офіційних спостерігачів та захищає своє право на доступ до публічної інформації, надання якої не передбачено виборчим законодавством. За таких обставин законом не передбачено право всеукраїнської громадської організації на звернення до суду з таким позовом за особливостями, передбаченими Кодексом адміністративного судочинства для розгляду виборчих спорів.

Спір, який виник у зв'язку з відмовою ЦВК у наданні громадській організації запитуваної публічної інформації, не може вважатися таким, що пов'язаний з виборчим процесом.

Постанова від 31.03.2019 у справі № 855/95/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80816781>

Предметом виборчого спору може бути практично будь-яке порушення вимог виборчого законодавства. На відміну від інших сфер (зокрема, від цивільно-правової сфери), виборчі правовідносини завжди мають багато сторін, що є типовим для публічно-правових відносин, і торкаються одночасно широкого кола суб'єктів виборчого процесу. Тому не можна стверджувати, що предметом виборчого спору є лише порушення конкретного суб'єктивного права. Порушення встановленої законом процедури само по собі, незалежно від реального настання негативних наслідків, повинно оскаржуватися з метою недопущення таких наслідків. Головна мета інституту оскарження у виборчому праві – не лише відновлення у повному обсязі порушених прав і законних інтересів суб'єктів виборчого процесу,

але й усунення всіх наслідків допущеного правопорушення і, таким чином, забезпечення легального і справедливого перебігу виборчого процесу.

Офіційному спостерігачеві *a priori* не належить жодного приватного права чи інтересу у встановленні порушень виборчого законодавства, адже головною метою здійснення повноважень зі спостереження за виборами є дотримання суспільного інтересу у проведенні «вільних, чесних, періодичних, непідроблених виборів, що визнаються основою легітимності влади».

Офіційний спостерігач від громадської організації в закордонному виборчому окрузі має право бути присутнім на засіданнях Центральної виборчої комісії без дозволу чи запрошення.

Постанова від 12.04.2019 у справі № 640/5921/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81136713>

Національна виборча система заснована на системі принципів, що складають основу європейського виборчого доробку.

Принципи виборчого права були імplementовані у національне законодавство з метою забезпечення демократичного формування влади, а також дотримання прозорості у здійсненні прав та обов'язків суб'єктів виборчого процесу.

Важливу роль у дотриманні означених принципів відіграє інститут спостереження.

Спостереження за виборами – це особлива функція публічного контролю за правомірністю перебігу виборчого процесу, яка полягає у праві доступу суб'єктів, уповноважених на спостереження, до всіх дій і рішень, пов'язаних з виборчим процесом, та можливості їх оскарження.

Спостереження, поєднане з правом на оскарження правопорушень, стає ефективним засобом боротьби за дотримання правового (законного) характеру виборів, проти зловживань, фальсифікацій та інших виборчих правопорушень.

В Україні функцію публічного контролю за правомірністю перебігу виборчого процесу виконують офіційні спостерігачі. Офіційні спостерігачі мають статус суб'єктів виборчого процесу, що забезпечує їм можливість для якомога ширшої реалізації функції публічного контролю.

Національне виборче законодавство залежно від органу, уповноваженого розглядати та вирішувати виборчі спори, передбачає застосування двох альтернативних способів оскарження офіційними спостерігачами виборчих правопорушень – адміністративного та судового.

КАС України дійсно прямо не передбачено право офіційних спостерігачів оскаржувати дії чи бездіяльність кандидатів на пост Президента України.

Разом з тим, при визначенні пріоритетності норм, які містяться в КАС України та інших законах, у тому числі й законах про вибори, слід урахувувати те, що нор-

ма, якою визначено суб'єктивне право учасників виборчого процесу (виборців, спостерігачів тощо), є пріоритетною.

Інститут оскарження є сукупністю певних юридичних процедур (системою норм, що визначають порядок) ініціювання спору та його вирішення уповноваженим юрисдикційним органом щодо оцінки законності (точніше, правомірності) поведінки учасників виборчих правовідносин під час виборчого процесу.

1.4. ПЕРЕДВИБОРНА АГІТАЦІЯ

Постанова від 24.02.2019 у справі № 855/41/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80056885>

Проведення трансляції певного заходу за участі Президента України є правом суб'єкта господарської діяльності, який її здійснює, і не залежить від волі кандидата на пост Президента України.

Цензура інформаційної діяльності телерадіоорганізації забороняється. Телерадіоорганізація є незалежною у визначенні змісту програм та передач.

Постанова від 24.02.2019 у справі № 855/49/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80056307>

До передвиборної агітації слід відносити будь-яку діяльність, метою здійснення якої є спонукання виборців голосувати або не голосувати за певного кандидата на пост Президента України.

Визначального значення набуває правильність розмежування мети виступу посадової особи, зареєстрованої кандидатом, та мети висвітлення такого виступу у засобах масової інформації, а також те, чи висвітлювався такий виступ аудіовізуальними засобами масової інформації відповідно до Закону «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», чи згідно з Законом «Про вибори Президента України».

Покладаючи на засоби масової інформації обов'язок забезпечувати висвітлення робочих поїздок Президента України по країні, законодавець не встановив конкретного способу такого висвітлення, залишивши це на розсуд засобів масової інформації. Таким чином, аудіовізуальний засіб масової інформації вправі самостійно обирати способи висвітлювання робочої поїздки Президента України, зокрема, у формі прямої трансляції, репортажу тощо.

При цьому сам по собі статус Президента України не породжує обов'язку засобу масової інформації транслювати його промову під час робочого візиту саме у прямому ефірі.

Постанова від 04.03.2019 у справі № 855/57/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80235030>

Законодавець виділяє як одну з кваліфікуючих ознак непрямого підкупу виборців умову його пов'язаності з проведенням передвиборної агітації.

За загальним правилом, договір про безоплатне надання послуг є двостороннім, тому що одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням другої

сторони (замовника) надати послугу, яка споживається, в процесі певної дії або здійснення певної діяльності, а замовник зобов'язується відшкодувати виконавцеві усі фактичні витрати, необхідні для виконання договору. Особливістю цього різновиду договору про надання послуг, стосовно основного, який передбачений главою 63 Цивільного кодексу України, є його неоплатність. Саме ж покриття виконавцем фактичних витрат має компенсаційний характер витрачених зусиль.

Постанова від 05.03.2019 у справі № 855/58/19
<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80269449>

Шляхом прийняття Роз'яснення щодо застосування положень частини шостої статті 64 Закону України «Про вибори Президента України» Центральною виборчою комісією не було порушено заборону щодо укладення з виборцями за рахунок коштів виборчого фонду оплатних договорів на проведення передвиборної агітації, передбачену абзацом 2 частини шостої статті 64 зазначеного Закону. При вирішенні питання щодо допущення порушення такої заборони визначальною є обставина оплатності договорів на проведення передвиборної агітації. Проте чинним законодавством, зокрема частиною першою статті 904 Цивільного кодексу України, встановлено можливість відшкодування виконавцю витрат за договором про безоплатне надання послуг, що по своїй суті не є тотожним отриманню плати за надані послуги.

Постанова від 10.03.2019 у справі № 855/63/19
<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80347755>

Грамотичне тлумачення частини третьої статті 58 Закону «Про вибори Президента України» в частині того, що не є офіційним повідомленням в період виборчого процесу про дії кандидатів на пост Президента України, за наявності єдиного сполучника «а також» вказує на необхідність застосування словосполучення «які можуть мати агітаційний характер» як до коментарів, так і до відео-, аудіозаписів, кінозйомок, фотоілюстрацій.

Таким чином, Законом «Про вибори Президента України» заборонено подавати офіційні повідомлення про діяльність кандидата на пост Президента України під час виконання ним посадових обов'язків Президента України з коментарями, відео-, аудіозаписами, кінозйомками, фотоілюстраціями, які можуть мати агітаційний характер.

Водночас висвітлення інформації про діяльність кандидатів на пост Президента України, пов'язаної з виконанням ними посадових (службових) повноважень, передбачених Конституцією або законами України, не може ототожнюватися з передвиборною агітацією, оскільки такі інформаційні повідомлення мають різну мету.

Для визнання розміщення фотографій та або відеозапису на сайті передвиборною агітацією, слід враховувати, чи мало таке розміщення за мету «спо-

нукати виборців голосувати за або не голосувати» за певного кандидата на пост Президента України.

Перебування кандидата на пост Президента України на посаді Президента України та висвітлення його роботи на такій посаді шляхом офіційних повідомлень, без наявності ознак передвиборної агітації у змісті коментарів до повідомлень, відео-, аудіозаписах, кінозйомці чи фотоілюстраціях, не може свідчити про нерівні права і умови для участі у виборчому процесі кандидатів на пост Президента України.

Постанова від 10.03.2019 у справі № 855/64/19
<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80332810>

Визначальним для віднесення діяльності до передвиборної агітації є встановлення її мети, якою є спонукання виборців голосувати або не голосувати за певного кандидата на пост Президента України.

Відсутність такої складової (мети) позбавляє сенсу кваліфікацію офіційного повідомлення як передвиборної агітації.

Діяльність з поширення інформації, щодо якої така мета не встановлена, не може вважатися передвиборною агітацією.

В Україні відсутнє належне нормативно-правове регулювання суспільних відносин щодо створення (реєстрації) та функціонування засобів масової інформації у мережі «Інтернет». При цьому загальний аналіз законодавства України дає підстави для висновку про непоширення на Інтернет-ЗМІ, а так само будь-які веб-сайти у мережі «Інтернет» дії поняття «аудіовізуальний (електронний) засіб масової інформації».

Незважаючи на споріднену спрямованість із класичними (телевізійними, радіо тощо) засобами масової інформації та ефективність подання інформації для цільової аудиторії, відсутність нормативного врегулювання діяльності у мережі «Інтернет» унеможлиблює ототожнення будь-якого веб-сайту, зокрема інформаційної чи офіційної сторінки органу державної влади, із засобом масової інформації (крім випадку, коли веб-сайт зареєстрований у встановленому законом порядку як засіб масової інформації).

Офіційне Інтернет-представництво Президента України не є засобом масової інформації.

Офіційне Інтернет-представництво Президента України виконує роль джерела офіційної інформації, яка надається засобам масової інформації, а не самостійного засобу масової інформації.

Розміщення на Офіційному Інтернет-представництві Президента України фотоматеріалів за результатом робочої поїздки не є передвиборною агітацією, а є висвітленням діяльності Президента України.

Постанова від 24.03.2019 у справі № 855/86/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80664564>

Свобода дій виборця при голосуванні є невід'ємною характеристикою його суб'єктивного права голосу.

Одним із способів перешкоджання здійсненню вільного виборчого права є підкуп виборців.

Законодавець розрізняє прямий і непрямий підкуп виборців, який за родо-вою належністю об'єкта делікту може відноситися до кримінального злочину, передбаченого статтею 160 Кримінального кодексу України, до адміністративного правопорушення, відповідальність за вчинення якого встановлена статтею 21210 Кодексу України про адміністративні правопорушення, або до виборчого правопорушення, що має наслідком застосування заходів конституційно-правової відповідальності.

Для визнання факту розповсюдження певних товарів підкупом виборців обов'язково потрібно встановити не лише факт безоплатного розповсюдження певних товарів, а й принаймні що: такі товари не є матеріалами передвиборчої агітації, замовлення й виготовлення яких здійснювалося за рахунок коштів передвиборчого фонду у визначеному законом порядку саме з метою ведення законної передвиборчої агітації; їх надання супроводжувалося закликами або пропозиціями голосувати чи не голосувати за певного кандидата або згадуванням його імені, або ж безпосередньо на заході з передвиборчої агітації.

Постанова від 26.03.2019 у справі № 855/90/19

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/80699086>

Під поширенням інформації, що вводить в оману, необхідно розуміти повідомлення суб'єктом одній, кільком особам або невизначеному колу осіб, у тому числі в рекламі, неповних, неточних, недостовірних чи неправдивих відомостей, зокрема внаслідок обраного способу їх викладення, замовчування окремих фактів чи нечіткості формулювань, що вплинули або можуть вплинути на наміри цих осіб.

Доказуванню підлягають не лише факт поширення певної інформації, але й неповнота (неточність, невідповідність дійсності) та її безпосередній вплив (об'єктивна можливість такого впливу) на виборців.

Використання скороченого власного імені (прізвища й ініціалів), та демонстрація передвиборних гасел відповідачем з використанням певних графічних символів та кольорової гамми не може бути оцінене судом як протиправне приховування частини інформації, недобросовісна реклама чи імітація програми іншого кандидата з метою введення виборців в оману, допоки протилежне не доведено у встановленому законом порядку належними і допустимими доказами.

Оскільки законодавство, яке регулює питання ведення передвиборчої агітації, не забороняє використання як повного власного імені, так і його скороченого варіанту під час ведення передвиборчої агітації, – обмеження кандидата на пост

Президента України у способах та формах використання власного імені, було б не виправданим обмеженням прав особи та прямо суперечило б частині 1 статті 19 Конституції України.

Кожен виборець має можливість пересвідчитися у відповідності тез зовнішньої політичної реклами декларованим у передвиборчій програмі кандидата намірам.

Так само жодним чином не обмежено нормами чинного законодавства України, яке регулює питання здійснення передвиборної агітації, використання кандидатом слоганів, які подібні (чи відмінні) до агітаційних гасел іншого кандидата.

У ході агітаційної кампанії всі кандидати з метою привернення уваги якомога ширшого кола осіб використовують політичні гасла, які зачіпають найактуальніші питання внутрішньої та зовнішньої державної політики, а тому схожість тез не може бути достатнім та беззаперечним доказом імітації одним кандидатом агітаційних гасел іншого кандидата. Так само відмінність їх позицій є формою політичного плюралізму та необхідною характеристикою демократичної політичної системи.

Постанова від 20.04.2019 у справі № 855/118/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81298803>

Подані до Центральної виборчої комісії уповноваженим представником кандидата на пост Президента України примірники друкованих матеріалів передвиборної агітації є зверненням у розумінні Закону «Про Центральну виборчу комісію».

Зокрема, пунктом 1 частини третьої статті 14 Закону «Про Центральну виборчу комісію» не визначено вичерпного переліку питань, з приводу яких суб'єктами виборчого процесу може бути подано заяву до Центральної виборчої комісії, про що свідчить сполучник «тощо», ужитий наприкінці речення.

Системний аналіз наведених норм у взаємозв'язку з нормами частини другої статті 59 Закону «Про вибори Президента України», дає підстави для висновку, що подані кандидатом на пост Президента України друковані матеріали передвиборної агітації можуть розглядатися у порядку, визначеному для розгляду звернень, які надходять до Центральної виборчої комісії.

Надання оцінки матеріалам передвиборної агітації, що є повноваженнями Центральної виборчої комісії, може бути здійснене лише за наслідками розгляду нею відповідного питання.

Постанова від 21.04.2019 у справі № 855/122/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81298805>

Центральна виборча комісія не наділена повноваженнями щодо моніторингу передвиборної агітації кандидатів на пост Президента України.

1.5. ОСКАРЖЕННЯ

1.5.1. Предмет оскарження

Постанова від 04.02.2019 у справі № 855/15/19

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/79590322>

Спори, які виникли поза межами виборчого процесу або не стосуються виборчого процесу (проведення та підготовки виборів), не належать до виборчих спорів у розумінні Кодексу адміністративного судочинства України, а тому визначення судової юрисдикції таких спорів та їх розгляд здійснюється в загальному порядку.

Розгляд справи про визнання нечинною постанови Центральної виборчої комісії, яка є нормативно-правовим актом суб'єкта владних повноважень, юрисдикція якого поширюється на всю територію України, повинен здійснюватися за правилами загального позовного провадження окружним адміністративним судом, територіальна юрисдикція якого поширюється на місто Київ.

Постанова від 25.03.2019 у справі № 855/88/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80661631>

Пов'язаність правовідносин з виборчим процесом полягає в тому, щоб ці правовідносини виникли в межах виборчого процесу й стосувалися підготовки та проведення виборів.

Постанова від 31.03.2019 у справі № 855/95/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80816781>

Предметом виборчого спору може бути практично будь-яке порушення вимог виборчого законодавства. На відміну від інших сфер (зокрема, від цивільно-правової сфери), виборчі правовідносини завжди мають багато сторін, що є типовим для публічно-правових відносин, і торкаються одночасно широкого кола суб'єктів виборчого процесу. Тому не можна стверджувати, що предметом виборчого спору є лише порушення конкретного суб'єктивного права. Порушення встановленої законом процедури само по собі, незалежно від реального настання негативних наслідків, повинно оскаржуватися з метою недопущення таких наслідків. Головна мета інституту оскарження у виборчому праві – не лише відновлення у повному обсязі порушених прав і законних інтересів суб'єктів виборчого процесу, але й усунення всіх наслідків допущеного правопорушення і, таким чином, забезпечення легального і справедливого перебігу виборчого процесу.

Встановлення обмежень щодо суб'єкта і предмета судового оскарження для окремих категорій суб'єктів права на оскарження, насамперед офіційних спостерігачів, слід визнати необґрунтованими і такими, які «вихолощують» саму ідею

спостереження. Дійсно, право фіксації виборчого правопорушення без права вимоги його усунення перетворює відповідні норми на «*lex imperfecta*».

Постанова від 12.04.2019 у справі № 640/5921/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81136713>

Інститут оскарження є сукупністю певних юридичних процедур (системою норм, що визначають порядок) ініціювання спору та його вирішення уповноваженим юрисдикційним органом щодо оцінки законності (точніше, правомірності) поведінки учасників виборчих правовідносин під час виборчого процесу.

Право на оскарження будь-яких виборчих правопорушень належить не усім суб'єктам виборчого процесу. Для інституту оскарження у рамках виборчого права важливу роль відіграє визначення суб'єкта, уповноваженого здійснювати оскарження виборчих правопорушень.

Офіційні спостерігачі, мають право на оскарження будь-яких виборчих правопорушень; оскільки це право за своїм змістом виходить за межі інших їхніх суб'єктивних прав, які реалізуються у виборчому процесі, його слід вважати окремим виборчим правом.

Предметом виборчого спору може бути практично будь-яке порушення вимог виборчого законодавства. На відміну від інших сфер, виборчі правовідносини завжди мають багато сторін, що є типовим для публічно-правових відносин, і торкаються одночасно широкого кола суб'єктів виборчого процесу. Тому не можна стверджувати, що предметом виборчого спору є лише порушення конкретного суб'єктивного права. Порушення встановленої законом процедури само по собі, незалежно від реального настання негативних наслідків, повинно оскаржуватися з метою недопущення таких наслідків.

Постанова від 18.02.2019 у справі № 855/35/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79877646>

Скасуванню в судовому порядку рішення Центральної виборчої комісії як суб'єкта владних повноважень на підставі того, що воно було прийняте під час існування невришеного конфлікту інтересів, має передувати встановлення факту наявності такого конфлікту інтересів спеціально уповноваженим суб'єктом у сфері протидії корупції.

Суд у межах виборчої справи не є тим органом, до повноважень якого віднесено встановлення фактів наявності чи відсутності реального чи потенційного конфлікту інтересів у членів Центральної виборчої комісії.

Постанова від 13.03.2019 у справі № 855/72/19
<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80458150>

Протиправна бездіяльність суб'єкта владних повноважень – це зовнішня форма поведінки (діяння) цього органу, яка полягає (проявляється) у неприйнятті рішення чи у нездійсненні юридично значущих і обов'язкових дій на користь заінтересованих осіб, які на підставі закону та/або іншого нормативно-правового регулювання віднесені до компетенції суб'єкта владних повноважень, були об'єктивно необхідними і реально можливими для реалізації, але фактично не були здійснені.

Постанова від 25.03.2019 у справі № 855/85/19
<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80699324>

Визнанню бездіяльності протиправною передуює встановлення обов'язку виконання суб'єктом владних повноважень певних дій (прийняття рішення) у визначений законом строк.

1.5.2. Оскарження результатів виборів

Ухвала від 03.04.2019 у справі № 9901/169/19
<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80931025>

Касаційному адміністративному суду у складі Верховного Суду підсудні [у першій інстанції] лише справи щодо встановлення Центральною виборчою комісією результатів виборів як кінцевого факту, а що стосується процедури такого встановлення, то такі рішення, дії або бездіяльність Центральної виборчої комісії підсудні апеляційному адміністративному суду в апеляційному окрузі, що включає місто Київ, як суду першої інстанції.

1.5.3. Строки оскарження

Ухвала від 23.01.2019 у справі № 855/7/19
<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79350527>

Виборчі справи відносяться до категорій термінових адміністративних справ, розгляд і вирішення яких регламентовано окремим параграфом Кодексу, а тому до них не можуть бути застосовані інші процесуальні норми.

Постанова від 15.02.2019 у справі № 855/32/19
<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79846808>

Важливим елементом строків оскарження є момент їх початку, який визначається днем прийняття рішення, вчинення дії або допущення бездіяльності. Це перша відмінність строку звернення до суду щодо вирішення виборчих спорів від строку звернення до суду в інших спорах адміністративної юрисдикції, в яких, як

правило, цей строк обчислюється з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення своїх прав, свобод та інтересів.

У виборчих спорах немає необхідності з'ясування обставин щодо дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення своїх прав, свобод та інтересів. Таке правове становище дозволяє чітко визначити початок строку звернення до суду для вирішення виборчих спорів, який не залежить від суб'єктивного сприйняття позивачем моменту порушення його права чи інтересу.

Постанова від 16.02.2019 у справі № 640/2437/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79846365>

Строк для виправлення недоліків у позовній заяві справді стислий, але це об'єктивно пов'язано і обґрунтовано тим, що для справ, пов'язаних з виборчим процесом, процесуальний закон визначив короткі строки їх розгляду судом.

Своєчасно виконати вимоги суду щодо надання доказів та/чи усунення недоліків позовної заяви під час розгляду справ, пов'язаних з виборчим процесом, можливо тільки таким чином, який забезпечить їх оперативне і невідкладне подання до суду (як-от: засобами електронного зв'язку чи подати їх безпосередньо у канцелярію суду). Тому те, що позивач після спливу визначеного йому строку надіслав поштою на адресу суду документи на усунення недоліків позову, за описаних обставин, не може вважатися належним виконанням ухвали суду про усунення недоліків позовної заяви.

Повідомлення шляхом направлення поштової кореспонденції для справ, пов'язаних з виборчим процесом, є невиправданим, адже, з огляду на обмежені часові рамки, адресат об'єктивно не зміг би отримати судового рішення заздалегідь до визначеного в ньому строку для вчинення певних дій.

Позивач як зацікавлена у розгляді своєї позовної заяви особа повинен і мав би враховувати, що, подаючи такий позов до суду, він, відповідно до визначених процесуальним законом коротких строків розгляду, зобов'язаний бути на зв'язку і стежити за тим, чи надходять йому від суду повідомлення щодо його позову.

Ухвала від 03.04.2019 у справі № 855/98/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80894462>

Строки, передбачені статтею 273 Кодексу адміністративного судочинства України, є непоновлювальними (абсолютними) строками, які в силу приписів Кодексу та інших законів, за загальним правилом, не можуть бути поновленими за рішенням суду.

Ухвала від 03.04.2019 у справі № 855/99/19
<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80894521>

Наслідком пропуску строку звернення до суду з апеляційною скаргою у справах, пов'язаних з виборчим процесом, є залишення такої скарги без розгляду.

Вказана вимога процесуального Закону має імперативний характер, є категоричною вказівкою законодавця на обов'язок суду під час вирішення цього питання та не допускає інших, ніж передбачено нею, дій.

При цьому пропущений строк подання апеляційної скарги у справах, пов'язаних із виборчим процесом, не може бути поновлений судом.

2. СПРАВИ ЩОДО ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ ВИБОРІВ НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ УКРАЇНИ 2019 РОКУ

2.1. ФОРМУВАННЯ СКЛАДУ ВИБОРЧИХ КОМІСІЙ

Постанова від 28.06.2019 у справі № 855/156/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82707235>

Правосуб'єктність члена виборчої комісії виникає з моменту прийняття особою присяги члена комісії.

У випадку неприбуття без поважних причин новопризначеного члена комісії на перші два засідання виборчої комісії після його включення до складу цієї комісії рішення про дострокове припинення повноважень члена виборчої комісії приймається виборчою комісією, яка утворила відповідну виборчу комісію, після отримання витягів із протоколів засідань виборчої комісії, на яких розглядалося питання про складення присяги члена виборчої комісії та був встановлений відповідний факт.

Постанова від 02.08.2019 у справі № 855/337/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/83413431>

Грубим порушенням законодавства України про вибори, яке є підставою дострокового припинення повноважень члена виборчої комісії, слід вважати відверте, умисне вчинення членом комісії дій або бездіяльності, які межують або становлять собою склад адміністративного чи кримінального правопорушення. Такі порушення становлять собою склад кримінального правопорушення тільки, якщо в подальшому такі дії можуть призвести до порушень істотних прав виборців, кандидатів, інших суб'єктів виборчого процесу чи порушень, що поставляють під сумнів легітимність виборчого процесу чи окремих його стадій, які кваліфіковані відповідними компетентними органами.

2.2. ВИСУВАННЯ І РЕЄСТРАЦІЯ КАНДИДАТІВ

2.2.1. Загальні засади реалізації виборчих прав

Постанова від 25.06.2019 у справі № 855/152/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82654397>

Пасивне виборче право у виборах народних депутатів України не є абсолютним та реалізується за умови дотримання виборчих цензів, зокрема вікового, громадянства та осілості.

Обов'язок підтвердити відповідність кандидата в народні депутати вимогам (цензам пасивного виборчого права), установленим статтею 76 Конституції України та статтею 9 Закону «Про вибори народних депутатів України», покладається на особу, яка звернулася із заявою про реєстрацію кандидатом в народні депутати України.

До компетенції Центральної виборчої комісії чинним законодавством віднесено повноваження перевіряти дотримання умов реєстрації кандидатів у народні депутати.

Постанова від 25.06.2019 у справі № 855/153/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82618579>

Законом України «Про вибори народних депутатів України» не покладено на Центральну виборчу комісію обов'язку інформувати особу, яка подає документи для реєстрації її кандидатом у народні депутати України, про невідповідність документів вимогам чинного законодавства щодо дотримання виборчих цензів, а також вимагати від кандидата подання додаткових документів, що підтверджують певні обставини, зокрема підстави перебування особи за межами України. Натомість, до повноважень Центральної виборчої комісії віднесено здійснення перевірки наявності (відсутності) обставин, які позбавляють особу, висунуту кандидатом у народні депутати України, права бути обраною депутатом відповідно до статті 9 Закону України «Про вибори народних депутатів України».

Постанова від 29.06.2019 у справі № 855/171/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82707645>

Центральна виборча комісія зобов'язана здійснити перевірку кандидата у депутати на відповідність вимогам статті 9 Закону «Про вибори народних депутатів України», для чого їй надано, зокрема, повноваження вимагати і отримувати інформацію з різних джерел, що не суперечать законодавству України, та надавати цій інформації відповідну правову оцінку з метою забезпечення об'єктивності й обґрунтованості прийнятих рішень.

Постанова від 30.06.2019 у справі № 855/162/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82714821>

Перевірка відомостей про проживання в Україні є обов'язковою, незалежно від поданого кандидатом у народні депутати пакету документів, а виявлення обставин, які позбавляють особу, висунуту кандидатом у депутати, права бути обраною депутатом відповідно до статті 9 Закону «Про вибори народних депутатів України» (питання громадянства, проживання в Україні протягом останніх п'яти років та наявності судимості за вчинення умисного злочину, якщо ця судимість не погашена і не знята у встановленому законом порядку), є самостійною підставою для відмови у реєстрації кандидата у депутати.

Постанова від 01.07.2019 у справі № 855/190/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82716410>

Центральна виборча комісія має право здійснити перевірку щодо осіб, які балотуються кандидатами у народні депутати України, на відповідність вимогам статті 76 Конституції України та статті 9 Закону України «Про вибори народних депутатів України».

Центральна виборча комісія не є пасивним спостерігачем за тим, що подає особа, яка балотується кандидатом в народні депутати України, на підтвердження свого права бути обраною відповідно до ст. 9 Закону «Про вибори народних депутатів України».

Для прийняття обґрунтованого рішення, Центральну виборчу комісію наділено повноваженням збирати та оцінювати докази, а також сприяти реалізації прав осіб шляхом витребування необхідних документів у разі потреби.

Постанова від 21.07.2019 у справі № 855/321/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/83143798>

Виборчим законодавством регламентовано гарантії реалізації внутрішньо переміщеними особами свого конституційного виборчого права на виборах народних депутатів України шляхом зміни місця голосування.

Постанова від 27.08.2019 у справі № 855/373/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/83883591>

Під виборчими правами та інтересами виборця щодо участі у виборчому процесі особисто необхідно розуміти не тільки право голосу на відповідних виборах, а й право на участь у роботі виборчих комісій як членів цих комісій, у проведенні передвиборної агітації, здійсненні спостереження за виборами та інших заходах у порядку, визначеному законами України.

2.2.2. Загальні підстави відмови у реєстрації кандидата

Постанова від 28.06.2019 у справі № 855/157/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82707290>

Підстави для відмови в реєстрації мають бути засновані на об'єктивних критеріях і чітко визначені в законі.

Постанова від 29.06.2019 у справі № 855/185/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82707270>

Суд дійшов висновку про безпідставність відмови Центральної виборчої комісії у реєстрації позивача кандидатом у народні депутати у зв'язку з відсутністю відомостей в його автобіографії про час проживання на території України, адреси місця проживання та контактного номера телефону, оскільки ці недоліки могли бути виправлені.

Дотримання вимог Закону є беззаперечно важливим для принципу правової визначеності, проте таке дотримання повинно відповідати меті, установленій Законом, а перевірка дотримання цих норм не повинна зводитися до виключно формальних дій з боку органу, уповноваженого здійснювати контроль за дотриманням Закону, та позбавляти особу права бути обраною.

Постанова від 30.06.2019 у справі № 855/166/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82707682>

Недоліки в організації роботи Центральної виборчої комісії, з огляду на її завдання по забезпеченню реалізації та захисту конституційних виборчих прав громадян України, не повинні впливати на реалізацію громадянами їх виборчих прав.

Постанова від 30.06.2019 у справі № 855/182/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82716384>

Наведений у Законі «Про вибори народних депутатів України» перелік підстав для відмови в реєстрації кандидата є вичерпним, і в ньому не зазначена така підстава, як співпадіння з прізвищем, ім'ям та по батькові раніше зареєстрованого кандидата.

Постанова від 30.06.2019 у справі № 855/187/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82716383>

Заборона реєстрації кандидатів у народні депутати України з однаковими прізвищами та ім'ям в одному окрузі, а так само скасування здійсненої реє-

страції кандидата за такої підстави Законом «Про вибори народних депутатів України» не передбачена.

Постанова від 30.06.2019 у справі № 855/188/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82707698>

Нормами виборчого законодавства не передбачено право ЦБК відмовляти в реєстрації кандидата в народні депутати України з підстав неможливості зв'язатися з особою за контактним номером телефону.

Чинне виборче законодавство не встановлює обмеження для особи, яка змінила ім'я, балотуватися у депутати та бути обраною.

Постанова від 09.07.2019 у справі № 855/249/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82898667>

Закон «Про Центральну виборчу комісію» не встановлює обов'язку Комісії здійснювати перевірку рішення партії про скасування рішення щодо реєстрації кандидата у народні депутати України.

Оскільки рішення партії про скасування реєстрації кандидата в судовому порядку не скасовано, не визнано неправомірним, у Центральній виборчій комісії відсутні законодавчі підстави для втручання у внутрішню діяльність політичної партії.

Постанова від 15.07.2019 у справі № 855/278/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/83042240>

Норма щодо скасування реєстрації кандидата за його заявою передбачає одночасну наявність декількох обов'язкових умов, які б надавали право Центральній виборчій комісії вирішувати питання про скасування реєстрації кандидата у депутати, зокрема серед них:

- наявність письмової заяви кандидата;
- заява має бути подана не пізніше як за дванадцять днів до дня голосування;
- із заявою повинен звернутися кандидат у депутати.

Одним із принципів реалізації пасивного виборчого права є диспозитивність – юридична категорія, яка характеризує можливість вільного розпорядження суб'єкта права його правами.

Законодавець для реалізації зазначеного принципу визначив обов'язкову особисту подачу документів для реєстрації особи кандидатом у депутати у порядку самовисування та скасування реєстрації кандидата у разі звернення кандидата до Центральної виборчої комісії із письмовою заявою.

Таким чином, однією з обов'язкових умов скасування реєстрації кандидата у депутати є не лише наявність письмової заяви, а й підтвердження факту воле-

виявлення кандидата реалізувати таку заяву, який полягає в тому, що заява, надана Центральній виборчій комісії безпосередньо кандидатом, відповідає його волевиявленню, і кандидат усвідомлює наслідки подання такої заяви.

Скасування реєстрації депутата за його заявою не є єдиним варіантом її вирішення. У разі непідтвердження зазначених вище умов скасування реєстрації, Центральна виборча комісія може відмовити в задоволенні заяви кандидата.

2.2.3. Проживання на території України (ценз осілості)

Постанова від 25.06.2019 у справі № 855/152/19
<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82654397>

Ценз осілості в національному виборчому законодавстві виражається у вимозі до кандидата в народні депутати проживати на території України протягом останніх п'яти років. Ценз осілості спрямований на те, щоб депутатами Верховної Ради України обиралися особи, які достатньо глибоко знають і розуміють економічні, політичні, соціальні й інші проблеми державного та суспільного розвитку України і, відповідно до цього, можуть більш компетентно виконувати свої обов'язки.

Зважаючи на конституційні гарантії, установлені статтею 33 Конституції України, відповідно до яких кожен громадянин України не обмежений у своїй свободі пересування і може вільно залишити територію України, обмеження щодо проживання на території України протягом останніх п'яти років, не можуть бути розтлумачені як такі, що зобов'язують особу, яка виявила бажання балотуватися у народні депутати, знаходитися на території України всі 365 (366) днів протягом п'яти останніх років перед виборами.

Особа вважається такою, що проживає на території України, якщо її разовий виїзд за кордон у приватних справах не перевищував 90 днів, а в сумі за рік – 180 днів. Таким чином, критеріями для визначення статусу особи як такої, що проживає на території України, є тривалість перебування особи за кордоном і мета перетину кордону. Не є порушенням критерію тривалості виїзд особи за кордон з метою, що не пов'язана виключно з приватним інтересом особи (особистими мотивами), зокрема в службове відрядження, на навчання, лікування за рекомендацією медичного закладу.

Оскільки дотримання цензу осілості є умовою реалізації права бути обраним, подані особою документи для реєстрації кандидатом у народні депутати повинні містити докази, що підтверджують тривалість та мету перебування такої особи за межами України.

З огляду на встановлений Законом «Про вибори народних депутатів України» перелік документів, що подається для реєстрації кандидатів у депутати в одноман-

датних округах, відомості про постійне проживання в Україні або про причини та тривалість перебування за кордоном викладаються кандидатом в автобіографії.

Постанова від 25.06.2019 у справі № 855/153/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82618579>

Дотримання конституційної вимоги щодо п'ятирічного строку проживання в Україні (цензу осілості) має бути доведено самим кандидатом (позивачем) шляхом зазначення відповідних обставин у поданих документах.

Законом України «Про вибори народних депутатів України» не покладено на Центральну виборчу комісію обов'язку інформувати особу, яка подає документи для реєстрації її кандидатом у народні депутати України, про невідповідність документів вимогам чинного законодавства, а також вимагати від кандидата подання додаткових документів, що підтверджують певні обставини, зокрема, підстави перебування особи за межами України. Натомість, до повноважень Центральної виборчої комісії віднесено здійснення перевірки наявності (відсутності) обставин, які позбавляють особу, висунуту кандидатом у народні депутати України, права бути обраною депутатом відповідно до статті 9 Закону України «Про вибори народних депутатів України».

Постанова від 29.06.2019 у справі № 855/185/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82707270>

Інформацію щодо проживання в Україні слід віднести до суттєвих відомостей, які кандидат в народні депутати зобов'язаний внести до автобіографії. Ця інформація стосується одного з цензів, запроваджених законодавцем для набуття пасивного виборчого права, та підпадає під обов'язкову перевірку Центральною виборчою комісією, у зв'язку з чим відомості про проживання в Україні набувають правового значення лише після їх перевірки.

Постанова від 30.06.2019 у справі № 855/170/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82707666>

Комісія, як орган відповідальний за організацію, підготовку і проведення виборів народних депутатів України та здійснення контролю за додержанням вимог законодавства України про вибори і референдуми, при виконанні своїх повноважень в частині реєстрації кандидатів у народні депутати України, здійснює перевірку щодо осіб, які мають намір бути зареєстрованими кандидатами у народні депутати України на відповідність вимогам Конституції України, зокрема щодо запровадженого цензу, пов'язаного з їхнім проживанням на території України протягом останніх п'яти років.

Перебування на тимчасово окупованій території України не може отожднюватись з перетинанням державного кордону, оскільки зазначена територія є невід'ємною частиною території України та знаходиться в межах її державного кордону.

Постанова від 04.07.2019 у справі № 855/224/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82857326>

Реєстрація місця проживання або її відсутність не можуть бути умовою реалізації прав і свобод, передбачених Конституцією і законами України, або підставою для обмеження таких прав.

Те, що позивач через конфлікт політичних поглядів був змушений залишити Україну та просити в іншій країні міжнародного захисту з економічних мотивів, не може визнаватися поважною підставою його виїзду за кордон та не є пом'якшуючою обставиною, оскільки свідчить про наявність у нього конфлікту саме з державою. Вказана обставина сама по собі вже свідчить про неможливість реєстрації такої особи кандидатом та визначена в Законі України «Про вибори народних депутатів України» як підстава для скасування такої реєстрації.

Постанова від 11.07.2019 у справі № 855/252/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82947657>

У разі перебування особи у місті Донецьку, тобто на тимчасово окупованій території України, це не може отожднюватись з перетинанням державного кордону, оскільки зазначена територія є невід'ємною частиною території України та знаходиться в межах її державного кордону.

Разом з тим, місто Донецьк знаходиться на території, яка непідконтрольна Уряду України. Таким чином, державні органи беззаперечно не мають можливості здійснювати контроль за перетином кордону мешканцями міста Донецьк з Російською Федерацією, так само як і посвідчувати місце проживання осіб у вказаному місті.

Відповідність цензу осілості кандидата у депутати є тією інформацією, яка в розумінні статті 63 Закону України «Про вибори народних депутатів України» необхідна виборцям для забезпечення можливості доступу до різнобічної, об'єктивної та неупередженої інформації, потрібної для здійснення усвідомленого, поінформованого, вільного вибору.

Центральна виборча комісія повинна дотримуватися балансу між правами виборців та правами особи, яка бажає скористатися пасивним виборчим правом.

Постанова від 14.07.2019 у справі № 855/268/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/83024783>

З метою підтвердження відповідності кандидата цензу осілости, існує можливість підтвердити місце перебування особи на території України шляхом надання доказів або інформації стосовно ведення нею побуту у місці проживання (діяльність, пов'язана з задоволенням своїх власних матеріальних, соціальних та культурних потреб, в тому числі, але не виключно, навіть щодо придбання товарів чи послуг), інших доказів на підтвердження проживання в Україні протягом останніх 5 років.

2.2.4. Виборча (грошова) застава

Постанова від 26.06.2019 у справі № 855/154/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82654523>

Платник несе відповідальність за відповідність інформації, зазначеної ним у документі на переказ, у тому числі за дані, зазначені в реквізиті платіжного доручення «Призначення платежу», суті операції, щодо якої здійснюється переказ. Внесення грошових коштів (застави) на спеціальний рахунок Комісії іншою, ніж визначено Законом особою, не може вважатись помилкою або неточністю, яку можна виправити.

Постанова від 28.06.2019 у справі № 855/159/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82707233>

Право особи займатися підприємницькою діяльністю гарантується законом, однак користуватися цим правом особа може лише за умови її державної реєстрації як підприємця. Статус фізичної особи-підприємця – це юридичний статус, який засвідчує право особи на зайняття підприємницькою діяльністю.

Проте, будучи підприємцем, особа не втрачає статус фізичної особи та/або громадянина України. Це підтверджується й тим, що ІПН ФОП завжди збігається з ІПН фізичної особи.

У чинному виборчому законодавстві України не встановлено обмеження права осіб, які здійснюють підприємницьку діяльність, балотуватися у народні депутати України.

Таким чином, фізичні особи-підприємці у господарській діяльності є подібними до юридичних осіб, однак у цивільних правовідносинах не припиняють бути фізичними особами. З огляду на це, й сплата суми грошової застави шляхом переказу з рахунку в банку, який відкритий на ім'я фізичної особи-підприємця, жодним чином не свідчить про порушення вимог Закону № 4061-VI, щодо внесення грошової застави.

Постанова від 29.06.2019 у справі № 855/167/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82707655>

Сплата грошової застави саме особою, яка висувається кандидатом в народні депутати України шляхом самовисування, спрямована на дотримання ідеї чесних виборів та чистоти «політичних коштів». Натомість, сплата такої грошової застави іншою особою буде суперечити вказаному вище.

Відтак, якщо грошову заставу внесено не кандидатом, а іншою особою, з платіжного документа не можливо зробити висновок, що платіж вносився від імені кандидата, а отже, передбаченого пунктом 4 частини другої статті 55 Закону № 4061-VI документа про внесення грошової застави кандидатом у народні депутати України, відповідно до статті 56 Закону № 4061-VI ЦБК не надано.

Постанова від 01.07.2019 у справі № 855/195/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82758897>

Документ про внесення грошової застави має відображати:

- здійснення оплати грошової застави саме кандидатом, який балується в одномандатному виборчому окрузі та подає документи для реєстрації;
- здійснення оплати кандидатом до подання документів до Центральної виборчої комісії для реєстрації;
- здійснення оплати на спеціальний рахунок Центральної виборчої комісії, відкритий для зарахування грошової застави;
- внесення грошових коштів в розмірі десяти розмірів мінімальної заробітної плати.

Постанова від 02.07.2019 у справі № 855/210/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82758839>

Платником у документі про внесення грошової застави має бути зазначена саме особа, яка подає документи до ЦБК для реєстрації як кандидат.

2.2.5. Помилки і неточності у документах, поданих на реєстрацію

Постанова від 18.06.2019 у справі № 855/150/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82472876>

Судовому контролю підлягають питання, пов'язані з достатністю відомостей, які обов'язково повинні міститися у заяві позивача про реєстрацію його кандидатом у депутати.

Відмова у реєстрації кандидатом у народні депутати України через неподання заяви про складання представницького мандату, який, відповідно до Конституції України та законів України, не сумісний з мандатом народного депутата України, є необґрунтованою, оскільки виявлені недоліки або неточності в поданих кандидатом на реєстрацію документах не можуть свідчити про відсутність таких

документів відповідно до пункту 2 частини першої статті 60 Закону України «Про вибори народних депутатів України», і є підставою для їх виправлення. Зразки заяв, які розміщені на сайті Центральної виборчої комісії, мають лише рекомендаційний характер.

Закон «Про вибори народних депутатів України» прямо не містить приписів щодо можливості відмови у реєстрації за наявності помилок і неточностей, виявлених у поданих кандидатами на реєстрацію документів.

Недотримання певних вимог щодо оформлення документа є підставою для внесення до нього виправлень, а не підставою для прийняття рішення про відсутність такого документу взагалі.

Постанова від 28.06.2019 у справі № 855/157/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82707290>

Законом встановлено імперативну заборону відмовляти в реєстрації кандидата в народні депутати України через помилки чи неточності, виявлені в поданому комплекті документів. Шляхи усунення неточностей і помилок мають узгоджуватися з їхнім змістом і забезпечувати приведення документа у відповідність до вимог, установлених Законом.

Центральна виборча комісія як орган державної влади, що забезпечує реалізацію і захист виборчих прав громадян України, виявивши помилку в документі, що перешкоджає реєстрації кандидатом у народні депутати, зобов'язана повідомити заявника про суть недоліків і надати час, необхідний для їх усунення.

Під неподаннями документів для цілей відмови в реєстрації кандидата в депутати, слід розуміти виключно фізичну відсутність будь-якого з документів, передбаченого у частині другій статті 55 Закону «Про вибори народних депутатів України».

Постанова від 28.06.2019 у справі № 9901/347/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82707242>

Виявлені недоліки або неточності, зокрема щодо зазначення відомостей про партійність, посади (заняття) і місце роботи в поданих кандидатом на реєстрацію документах, не можуть свідчити про відсутність таких документів відповідно до пункту 2 частини першої статті 60 Закону України «Про вибори народних депутатів України» і є підставою для їх виправлення.

З урахуванням того, що Закон не містить застережень щодо шляхів подолання недоліків у поданих документах, помилки і неточності, які не можуть бути усунуті шляхом унесення виправлень до цього документа, повинні усуватися

шляхом складання документа (зокрема, автобіографії) з урахуванням зауважень Центральної виборчої комісії.

Постанова від 29.06.2019 у справі № 855/172/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82707671>

Висновок ЦВК про відмову у реєстрації кандидата в народні депутати України через неподання заяви про складання представницького мандату, який, відповідно до Конституції України та законів України, не сумісний з мандатом народного депутата України, є помилковим, оскільки виявлені недоліки або неточності в поданих кандидатом на реєстрацію документах не можуть свідчити про відсутність таких документів відповідно до пункту 2 частини першої статті 60 Закону України «Про вибори народних депутатів України», і є підставою для їх виправлення.

При цьому наведені правові наслідки порушення законодавства не пов'язують можливість прийняти рішення щодо ненабуття депутатського мандату зі змістом заяви про реєстрацію особи кандидатом у депутати.

Постанова від 29.06.2019 у справі № 855/161/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82707254>

Правова позиція Центральної виборчої комісії щодо недоліків у поданих документах, якою мотивується відмова у реєстрації кандидата у народні депутати України, є проявом надмірного формалізму при прийнятті документів, що створює необґрунтовані перешкоди для реалізації права на балотування.

Невідображення у автобіографії адреси місця проживання та контактного номера телефону є малозначними недоліками, оскільки така інформація міститься в інших документах, зокрема у поданій заяві про самовисування чи про згоду балотуватися.

Враховуючи, що відомості про кандидатів у депутати є важливою складовою частиною інформації, на підставі якої виборці формують свою волю та виявляють її при голосуванні, внесення до таких відомостей змін, а також виправлення технічних помилок, виявлених Комісією в її рішеннях про реєстрацію кандидатів у депутати, може здійснюватися шляхом прийняття відповідних постанов Комісії.

З метою забезпечення достовірності відомостей про кандидатів у депутати такі рішення можуть прийматися Центральною виборчою комісією з власної ініціативи (у разі виявлення помилок чи неточностей) та за зверненнями відповідних суб'єктів – центральних керівних органів політичних партій, визначених їх статутами, кандидатів у депутати.

Постанова від 30.06.2019 у справі № 855/162/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82714821>

Відповідальність за достовірність та точність відомостей у документах, поданих до Комісії для реєстрації кандидатів у депутати, несуть відповідні суб'єкти виборчого процесу.

Постанова від 30.06.2019 у справі № 855/187/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82716383>

Телефонограма – це службовий документ, який містить інформацію, передану по телефону, та не може засвідчувати факт відсутності зв'язку.

Законом «Про вибори народних депутатів України» не передбачено правової підстави для відмови в реєстрації кандидата через зазначення неактивного номера телефону.

Неможливість працівником Центральної виборчої комісії зателефонувати на зазначений кандидатом у народні депутати України номер телефону, також не є обумовленою правовою підставою для відмови у реєстрації такої особи відповідним кандидатом.

Постанова від 30.06.2019 у справі № 855/197/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82716325>

Підставою для відмови в реєстрації кандидата у депутати міг бути саме факт неподання автобіографії, а не її оформлення з недоліками, об'єктивних перешкод для усунення яких не існувало.

Постанова від 01.07.2019 у справі № 855/209/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82758719>

Автобіографія кандидата не є єдиним джерелом інформації щодо відповідності кандидата у народні депутати цензам, встановленим статтею 76 Конституції України та статті 9 Закону «Про вибори народних депутатів України», повноваженнями перевіряти які наділена Центральна виборча комісія.

Постанова від 01.07.2019 у справі № 855/213/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82758738>

Висновки Центральної виборчої комісії про те, що якийсь із документів не подано, після надання особі довідки про прийняття всіх необхідних документів не узгоджується з нормами Закону та суперечить принципу правової визначеності.

Оскільки Центральна виборча комісія є правозастосовним органом державної влади, дії такого органу повинні спрямовуватись на надання допомоги громадянам у реалізації їх політичних прав, у тому числі шляхом надання роз'яс-

вень порядку оформлення документів та необхідного обсягу інформації, що повинна бути відображена.

Один із таких механізмів передбачений частиною третьою статті 60 Закону України «Про вибори народних депутатів України», відповідно до якої помилки і неточності, виявлені в поданих кандидатами на реєстрацію документах, підлягають виправленню і не є підставою для відмови в реєстрації кандидатом в депутати.

Якщо у документах особи, яка бажає бути зареєстрована кандидатом у депутати необхідна інформація не може бути виправлена, в силу якихось обставин, лише тоді такі помилки і неточності можуть трактуватися, як відсутність у документі необхідних і важливих даних.

Лише після виправлення помилок і недоліків у документах відповідно до частини четвертої статті 55 Закону України «Про вибори народних депутатів України» Центральна виборча комісія повинна видавати особі, яка подала документи, довідку про їх прийняття. Довідка має містити перелік прийнятих документів, число, місяць і рік, а також час їх прийняття, посаду і прізвище особи, яка прийняла документи.

Постанова від 02.07.2019 у справі № 855/207/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82792076>

Відсутність певних відомостей в поданій до Центральної виборчої комісії автобіографії не може мати наслідком позбавлення позивача права на реєстрацію кандидатом у народні депутати України, а є лише підставою для внесення до неї виправлень.

Кандидат, не зазначивши в автобіографії свою «безпартійність», оскільки не є членом жодної політичної партії, не мав на меті повідомити недостовірну інформацію, що може ввести виборців в оману та вплинути на їхній вибір. А тому, позбавлення права балотуватися з цієї підстави є непропорційним поставлений законом меті щодо обмеження пасивного виборчого права.

Постанова від 04.07.2019 у справі № 855/219/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82819614>

Чинним законодавством не передбачено обов'язку та не визначено процедури здійснення Центральною виборчою комісією перевірки достовірності даних, зазначених в автобіографії, поданій особою для реєстрації кандидатом у народні депутати України. Відповідальність за достовірність і точність таких відомостей несе сам кандидат.

Надання доказів партійності, вказаної кандидатом в автобіографії, Законом не передбачено.

Постанова від 04.07.2019 у справі № 855/220/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82819911>

Інформація про належність кандидата до тієї чи іншої партії є відкритою, а тому безпосередньо впливає на волевиявлення виборця.

Уся інформація, подана до Комісії суб'єктами звернення, береться Центральною виборчою комісією до уваги і, в разі встановлення невідповідності відомостей у поданих до Комісії для реєстрації кандидатів у депутати документах, після прийняття Комісією рішень про їх реєстрацію (зокрема, щодо освіти, посади (заняття), місця роботи, партійності, місця проживання, суб'єкта висування окремого кандидата тощо, а також щодо політичних партій, які висунули кандидатів у депутати у загальнодержавному багатомандатному виборчому окрузі) до таких рішень можуть вноситися відповідні зміни.

Таким чином, внесення змін до біографічних даних кандидата у народні депутати України, в тому числі щодо його партійності, які оприлюднюються Центральною виборчою комісією, може відбутись внаслідок безпосереднього звернення позивача до останньої шляхом прийняття нею відповідної постанови. При цьому законодавством не визначено форму звернення (усно чи письмово) та порядок його подання.

Оскільки відомості про кандидатів у депутати та про політичні партії, які висунули кандидатів у депутати у загальнодержавному багатомандатному виборчому окрузі, є важливою складовою частиною інформації, на підставі якої виборці формують свою волю та виявляють її під час голосування, внесення до таких відомостей змін, а також виправлення технічних помилок в рішеннях Комісії про реєстрацію кандидатів у депутати, здійснюються шляхом прийняття відповідних постанов Комісії.

З метою забезпечення достовірності відомостей про кандидатів у депутати та про політичні партії, які висунули кандидатів у депутати у загальнодержавному багатомандатному виборчому окрузі, такі рішення можуть прийматися Центральною виборчою комісією з власної ініціативи та за обґрунтованими зверненнями відповідних суб'єктів виборчого процесу.

Постанова від 04.07.2019 у справі № 855/225/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82820165>

Підставою для відмови в реєстрації позивача кандидатом у депутати міг бути саме факт неподання заяви про самовисування, а не її оформлення з недоліками, об'єктивних перешкод для усунення яких не існувало.

Зазначення в заяві про самовисування дати, яка не відповідає даті фактичної подачі документів до ЦВК, не має на меті повідомити недостовірну інформацію, яка може ввести виборців в оману та вплинути на їхній вибір. Неспівпадіння дати

подачі документів для реєстрації кандидатом у депутати з датою підписання заяви про самовисування мало б суттєве та критичне значення для дискваліфікації такого кандидата, якщо б одна з подій (подача документів або підписання заяви) мала місце поза межами строків, визначених Законом «Про вибори народних депутатів України» для подачі документів для реєстрації кандидатом у депутати. Позбавлення позивача права балотуватися з цієї підстави є непропорційним до поставленої Законом мети щодо обмеження пасивного виборчого права.

Постанова від 05.07.2019 у справі № 855/230/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82858407>

Не зазначення в автобіографії певних відомостей, в тому числі відомостей щодо громадської діяльності, або неточності в їх викладенні слід вважати малозначними порушеннями, які не можуть розцінюватися як відсутність документа в цілому.

Автобіографія – це документ, у якому особа, яка його складає, подає опис свого життя та діяльності в хронологічній послідовності. За своєю правовою природою цей документ не встановлює будь-яких юридично значущих фактів, оскільки є суто інформативним документом, а тому викладена в ньому інформація чи її відсутність не може бути підставою для настання будь-яких юридичних наслідків.

Викладена в автобіографії інформація на стадії реєстрації кандидатів у народні депутати має значення виключно для встановлення Центральною виборчою комісією відповідності особи, яка звертається із заявою про її реєстрацію кандидатом, критеріям, що законодавчо встановлені як сукупність умов для допуску громадян до участі у виборах (виборчі цензи). Інші відомості на стадії реєстрації кандидатів виконують інформативну функцію і будуть вважатися такими, що можуть впливати на думку та волевиявлення громадян, лише під час висвітлення їх на наступній стадії виборчого процесу (передвиборна кампанія зареєстрованих кандидатів).

2.3. ВИБОРЧИЙ ПРОЦЕС

2.3.1. Виборчі строки

Постанова від 08.07.2019 у справі № 855/244/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82872976>

Виборчий процес є незворотнім та безперервним, усі виборчі процедури жорстко взаємопов'язані та здійснюються в чіткій послідовності та регламентовані строки, які не підлягають поновленню.

Таким чином, виборчому процесу притаманний темпоральний аспект, сутність якого полягає у тому, що цілеспрямована діяльність суб'єктів виборчого процесу неминуче розгортається у часі.

Під час виборів часові параметри (строки) здійснення тих чи інших виборчих дій впливають на реалізацію виборчих прав та законних інтересів суб'єктів виборчого процесу.

Темпоральний вимір виборчого процесу, порівняно з іншими юридичними процесами, особливо важливий у зв'язку з винятковою роллю виборів як форми здійснення волевиявлення народу, адже проміжок часу, в межах якого відбувається виборчий процес, характеризується специфічним станом суспільства і держави.

В умовах швидкоплинного виборчого процесу позачергових виборів народних депутатів України, порушення будь-якого строку тягне за собою недотримання строків наступних процедур, що може мати наслідком не лише порушення прав чи законних інтересів окремого суб'єкта виборчого процесу, але й прав інших суб'єктів, а головне, права народу-суверена на формування складу органу законодавчої влади.

2.3.2. Повноваження Центральної виборчої комісії

Постанова від 11.07.2019 у справі № 855/252/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82947657>

Приймаючи рішення, члени Центральної виборчої комісії самостійно оцінюють отриману інформацію, керуючись власним переконанням. Суд надає оцінку прийнятому рішенню з урахуванням повноважень, що надані законодавством Центральній виборчій комісії.

Виборчим законодавством не надано можливість Центральній виборчій комісії перевіряти отриману від правоохоронних органів інформацію.

Постанова від 15.07.2019 у справі № 855/271/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/83041483>

Центральна виборча комісія наділена повноваженнями приймати за власною ініціативою постанови про внесення змін у свої рішення, у тому числі (але не виключно) про реєстрацію кандидатів у депутати внаслідок виявлення невідповідності відомостей у поданих до Комісії для реєстрації кандидатом у депутати документах (зокрема, щодо партійності).

Постанова від 17.07.2019 у справі № 855/286/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/83105313>

Норма Закону «Про вибори народних депутатів України» щодо розгляду Центральною виборчою комісією питання за власною ініціативою не є імперативною і не зобов'язує Центральну виборчу комісію в обов'язковому порядку розглядати факти, наведені у скаргах, які комісією залишено без розгляду по суті в порядку статті 111 Закону «Про вибори народних депутатів України», а лише надає Центральній виборчій комісії як колегіальному органу таке право.

Постанова від 14.08.2019 у справі № 9901/429/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/83647755>

Одним з проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а й включає інші регулятори правовідносин.

Оскільки діяльність суб'єктів владних повноважень перевіряється на відповідність дотримання принципу верховенства права, то, застосовуючи принцип тлумачення від попереднього правового явища до наступного і навпаки, отримуємо правовий припис про те, що й суб'єкти владних повноважень (у тому числі Центральна виборча комісія) у своїй владній діяльності мають повноваження застосовувати цей принцип верховенства права, який гарантований статтею 8 Конституції України, в тому числі в умовах відсутності законодавства, яке чітко регулює порядок здійснення адміністративних проваджень, в тому числі виборчих процедур.

2.4. ПЕРЕДВИБОРНА АГІТАЦІЯ

Постанова від 18.07.2019 у справі № 855/288/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/83142465>

Передвиборна агітація є формою діяльності з донесення до виборців інформації про кандидата чи партію, завданням якої є спонукання виборця голосувати або не голосувати за відповідну партію чи кандидата.

Отже, якщо порушення своїх виборчих прав кандидат у народні депутати, зареєстрований у встановленому порядку, вбачає в порушенні іншим кандидатом вимог закону, що регулюють порядок здійснення передвиборної агітації, скарга повинна містити інформацію про форму агітаційного заходу, що проводився з порушенням установлених вимог, місце, дату і час його проведення, суть виявлених порушень та інформацію про осіб, відповідальних за його проведення.

Постанова від 21.07.2019 у справі № 855/312/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/83143792>

Право суб'єктів виборчого процесу, зокрема, кандидатів у народні депутати України в одномандатних виборчих округах на проведення передвиборної агітації не повинно використовуватися ними всупереч праву виборців на вільне формування своєї волі без застосування обману або інших дій, що можуть йому перешкоджати.

2.5. ОСКАРЖЕННЯ

2.5.1. Предмет оскарження

Рішення від 09.08.2019 у справі № 9901/423/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/83552745>

Для визнання бездіяльності протиправною недостатньо самого лише факту неналежного та/або несвоєчасного виконання обов'язкових дій. Важливими є також конкретні причини, умови та обставини, через які дії, що підлягали обов'язковому виконанню відповідно до закону, фактично не були виконані чи були виконані з порушенням строків. Значення мають юридичний зміст, значущість, тривалість та межі бездіяльності, фактичні підстави її припинення, а також шкідливість бездіяльності для прав та інтересів заінтересованої особи.

Постанова від 12.08.2019 у справі № 855/348/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/83576643>

Визнати протиправною бездіяльність суб'єкта владних повноважень можна лише в разі, якщо такий суб'єкт повинен був вчинити відповідні дії (або прийняти певне рішення) згідно із законодавством, і не вчинення таких дій (неприйняття рішення) порушує права позивача.

У разі наявності у суб'єкта владних повноважень законодавчо закріпленого права адміністративного розсуду при вчиненні дій/прийнятті рішення та встановлення у судовому порядку факту протиправної поведінки, зобов'язання судом суб'єкта прийняти рішення конкретного змісту є втручанням у дискреційні повноваження.

Виходячи із повноважень ЦВК щодо дострокового припинення повноважень всього складу ОВК, така можливість надана виключно у випадку систематичного порушення або одноразового грубого порушення Комісією Конституції України, Закону України «Про вибори народних депутатів України» або інших законів.

2.5.2. Оскарження результатів виборів

Постанова від 28.06.2019 у справі № 855/165/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82707225>

Право на судовий захист передбачає можливість звернення до суду за захистом порушеного права, але право на захист – це самостійне суб'єктивне право, яке з'являється у володільця регулятивного права лише в момент порушення чи оспорення останнього.

Законодавець обмежив право на звернення до суду з позовом, пов'язаним із виборчим процесом, колом суб'єктів відповідного виборчого процесу, проте одночасно звільнив їх від обов'язку під час звернення до суду доводити, у чому полягає їх інтерес або порушення їхніх прав у виборчій справі. У такий спосіб законодавець надав суб'єктам виборчого процесу процесуальний інструмент контролю за дотриманням законності під час виборчого процесу, суб'єктами якого вони є, тобто забезпечив об'ґрунтовану пропорційність між обмеженням певного кола осіб на звернення до суду та поставленою метою – контролем за законністю виборчого процесу.

Постанова від 12.07.2019 у справі № 855/265/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82997137>

Звертаючись до суду з позовом щодо оскарження постанови Центральної виборчої комісії, виборець повинен довести перед судом факт порушення нею безпосередньо його виборчого права або інтересу щодо участі у виборчому процесі. Таке порушення має бути реальним, стосуватися (зачіпати) індивідуально виражених прав чи інтересів особи, яка стверджує про їх порушення.

Постанова від 29.07.2019 у справі № 855/334/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/83301484>

Надання Центральній виборчій комісії оперативної інформації про підрахунок голосів має попередній, інформативний характер і не перериває подальший процес діяльності окружної виборчої комісії з підрахунку голосів на виборчій дільниці чи проведення перевірки у протоколі. Результати виборів депутатів у загальнодержавному окрузі Центральною виборчою комісією встановлює саме на підставі протоколів окружних виборчих комісій про підсумки голосування у загальнодержавному окрузі в межах одномандатного округу та протоколу Центральної виборчої комісії про підсумки голосування у загальнодержавному окрузі в межах закордонного округу, як про це зазначено в законі, а не на підставі оперативної інформації, що надсилається до Центральної виборчої комісії через автоматизовану інформаційну систему, у порядку та у спосіб визначений чинним законодавством.

Постанова від 06.08.2019 у справі № 855/341/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/83470325>

Оскільки скарги разом з підтвердженими відповідно оформленими актами про порушення вимог Закону під час проведення голосування та підрахунку голосів на виборчих дільницях, а також під час транспортування виборчих документів не були подані до окружної виборчої комісії на момент прийняття документів дільничної виборчої комісії, це, відповідно, не може свідчити про виконання

скаржником умов та порядку подання таких скарг, що унеможливило б вважати протиправним рішення, прийняте за результатом розгляду постанови окружної виборчої комісії.

Факт надходження заяв та скарг до окружної виборчої комісії в межах строку, передбаченого частиною третьою статті 109 Закону «Про вибори народних депутатів України», не свідчить про наявність права у останньої прийняти рішення про проведення повторного підрахунку голосів, як то передбачено частиною п'ятою статті 94 Закону, яка є спеціальною по відношенню до вказаної статті.

Ухвалюючи рішення про повторний підрахунок голосів на всіх дільницях виборчого округу при відсутності скарг та заяв про порушення на цих дільницях, окружна виборча комісія безпідставно вийшла за межі наданих їй повноважень.

Рішення від 11.08.2019 у справі № 9901/437/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/83576193>

Нормами законодавства про вибори народних депутатів на Центральну виборчу комісію покладено обов'язок щодо встановлення результатів виборів незалежно від будь-яких обставин.

Складання протоколу про результати виборів за наслідками підрахунку голосів виборців, внесення до цього протоколу відповідних даних та визначення переможця виборів є належною формою реалізації Центральною виборчою комісією своїх функціональних обов'язків, визначених положеннями статті 99 Закону «Про вибори народних депутатів України», яка є спеціальною нормою та визначає відповідний алгоритм послідовних дій, пов'язаних з таким етапом виборчого процесу.

Встановлення результатів виборів на підставі здійсненого підрахунку голосів виборців та встановлення підсумків голосування, є одним з етапів виборчого процесу. Іншої можливості, ніж вчинити дії, передбачені положеннями статті 99 Закону, у Центральній виборчій комісії немає.

Можливі наявні порушення виборчого законодавства, що відбувались на окремих виборчих дільницях під час голосування, під час підрахунку голосів та під час транспортування виборчої документації до окружної виборчої комісії, а також допущені членами окружної виборчої комісії, повинні бути підтверджені судовими рішеннями за наслідками оскарження рішень, дій чи бездіяльності тих чи інших дільничних виборчих комісій або окружної виборчої комісії.

Посилання на наявність кримінальних проваджень щодо порушень виборчого процесу на окремих дільницях як підставу для скасування рішення Центральної виборчої комісії про встановлення результатів виборів не є зако-

нодавчо обґрунтованою підставою, яка надає можливість для скасування такого рішення Комісії.

Постанова від 12.08.2019 у справі № 855/348/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/83576643>

Центральна виборча комісія зобов'язана прийняти протоколи від окружної виборчої комісії. У випадку виявлення виправлень, помилок та неточностей Центральною виборчою комісією зазначає про це у протоколі засідання.

Рішення від 15.08.2019 у справі № 9901/448/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/83692593>

Невчинення ЦВК певної дії у встановлений Законом строк, не може бути єдиною і безумовною підставою для констатації факту допущення Комісією про-типравної бездіяльності. Також, не може мати наслідком зобов'язання Комісії встановити результати виборів, визнавши обраним народним депутатом України відповідну особу в одномандатному виборчому окрузі.

Виконання Центральною виборчою комісією вимог статті 99 Закону «Про вибори народних депутатів України» щодо встановлення результатів виборів перебуває в нерозривному зв'язку та пов'язане з належним виконанням своїх обов'язків іншими суб'єктами виборчого процесу, а саме – окружною виборчою комісією, яка складає протоколи про підсумки голосування в одномандатному виборчому окрузі за даними дільничних виборчих комісій та передає їх до Комісії. Встановлення результатів виборів у народні депутати України Центральною виборчою комісією, як кінцевий результат, повинен здійснюватися за сукупністю усіх даних по такому окрузі, та не може бути визначений лише за частково обробленими підсумковими показниками виборчої документації, що надійшли від окружної виборчої комісії.

Рішення від 23.08.2019 у справі № 9901/465/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/83836145>

Повторний підрахунок голосів є способом усунення окружною виборчою комісією недоліків і неточностей у протоколі (протоколах) дільничних виборчих комісій, що ставлять під сумнів результати здійсненого нею (ними) підрахунку, за результатами якого окружна виборча комісія складає відповідний протокол.

Передумовою, з якою положення статті 94 Закону «Про вибори народних депутатів» пов'язують можливість визнання результатів голосування недійсними, є встановлення під час повторного підрахунку голосів передбачених у частині першій статті 92 Закону порушень, що об'єктивно перешкоджають встановленню результатів волевиявлення виборців на виборчій дільниці.

Постанова від 23.08.2019 у справі № 855/363/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/83836163>

Складання відповідного протоколу Центральною виборчою комісією у випадку ненадходження його від відповідної окружної виборчої комісії спрямоване насамперед на якнайшвидше та оперативне встановлення підсумків голосування та результатів виборів.

Повноваження Центральної виборчої комісії під час здійснення функцій окружної виборчої комісії не обмежуються лише встановленням підсумків голосування, а здійснюються у повному обсязі відповідно до статті 17 Закону «Про Центральну виборчу комісію».

Рішення від 24.08.2019 у справі № 9901/467/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/83836165>

Центральна виборча комісія є єдиним суб'єктом, який в силу своїх повноважень встановлює результати виборів.

Функцію встановлення результатів виборів ЦВК здійснює не механічно і формально, вона також забезпечує наглядові функції як орган, який очолює систему виборчих комісій та уповноважений видавати акти, обов'язкові до виконання всіма суб'єктами відповідного виборчого процесу. Тож ЦВК не тільки приймає протоколи виборчих комісій, вона повинна вивчати їх зміст, обставини їх складення, розглядати скарги щодо них та здійснювати інші повноваження для забезпечення дійсних (неспотворених) результатів виборів.

Підсумковий контроль дійсності виборів здійснюється судом.

Однак це не звільняє Центральну виборчу комісію від обов'язку врахувати під час встановлення результатів виборів судові рішення, що набрали законної сили незалежно від складення нею протоколу про результати голосування.

Постанова від 01.09.2019 у справі № 855/366/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/83958607>

Підрахунок голосів виборців та встановлення підсумків голосування є окремим етапом виборчого процесу, який має наслідком встановлення результатів виборів депутатів шляхом прийняття відповідної постанови Центральної виборчої комісії.

Рішення від 05.09.2019 у справі № 9901/486/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/84077048>

Встановлення результатів виборів – це процес прийняття, перевірки та фіксації результатів голосування, що містяться у протоколі окружної виборчої комісії про підсумки голосування в межах одномандатного округу, в ході якого до прото-

колу окружної виборчої комісії можуть вноситися у встановленому порядку вправлення, зміни, а також складатися новий протокол про підсумки голосування з позначкою «Уточнений».

2.5.3. Строки оскарження

Ухвала від 14.08.2019 у справі № 9901/449/19
<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/83632818>

Законодавче обмеження строку оскарження судового рішення, насамперед, обумовлене специфікою спорів, які розглядаються в порядку адміністративного судочинства, а запровадження таких строків обумовлене досягненням юридичної визначеності у публічно-правових відносинах. Ці строки обмежують час, протягом якого такі правовідносини можуть вважатися спірними.

Встановлення процесуальних строків законом передбачено з метою дисциплінування учасників адміністративного судочинства та своєчасного виконання ними передбачених Кодексом адміністративного судочинства України певних процесуальних дій. Інститут строків в адміністративному процесі сприяє досягненню юридичної визначеності у публічно-правових відносинах, а також стимулює учасників адміністративного процесу добросовісно ставитися до виконання своїх обов'язків. Ці строки обмежують час, протягом якого такі правовідносини можуть вважатися спірними; після їх завершення, якщо ніхто не звернувся до суду за вирішенням спору, відносини стають стабільними.

Головна відмінність строку звернення до суду щодо вирішення виборчих спорів від строку звернення до суду в інших спорах адміністративної юрисдикції, полягає в тому, що, як правило, в останньому випадку цей строк обчислюється з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення своїх прав, свобод та інтересів.

2.5.4. Оскарження реєстрації обраних народних депутатів України

Ухвала від 18.08.2019 у справі № 9901/458/19
<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/83703543>

Рішення Центральної виборчої комісії про реєстрацію обраних депутатів саме по собі є лише фіксуванням факту та приймається після завершення такого етапу виборчого процесу як встановлення результатів виборів.

Ухвала від 22.08.2019 у справі № 855/364/19
<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/83800207>

Касаційному адміністративному суду у складі Верховного Суду, як суду першої інстанції підсудні справи щодо встановлення нею результатів виборів та у цьому випадку не підсудні справи щодо спорів, пов'язаних з реєстрацією народного депутата України, обраного на позачергових виборах народних депутатів України.

Постанова Центральної виборчої комісії про реєстрацію народного депутата прийнята в межах строків виборчого процесу та пов'язана з виборчим процесом, тому ця справа належить до виключної підсудності Шостого апеляційного адміністративного суду.

Постанова від 01.09.2019 у справі № 855/366/19
<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/83958607>

З урахуванням швидкоплинності виборчого процесу та з метою дотримання прав суб'єктів виборчого процесу в частині реалізації їх права голосу та можливості оскарження рішень, дій чи бездіяльності відповідних ОВК чи ЦВК за наслідками виявлених порушень під час проведення виборів, законодавець розділив виборчий процес на відповідні етапи шляхом можливості надання виборцям права оскаржити останні протягом відповідного строку.

Так, підрахунок голосів виборців та встановлення підсумків голосування є окремим етапом виборчого процесу, який має наслідком встановлення результатів виборів депутатів шляхом прийняття відповідної постанови ЦВК.

Постанова Центральної виборчої комісії про реєстрацію народних депутатів є похідною від встановлення результатів виборів.

Порядок та умови реєстрації депутатом є окремою процедурою, встановленою статтею 101 Закону України «Про вибори народних депутатів України».

3. СПРАВИ ЩОДО ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ МІСЦЕВИХ ВИБОРІВ 2020 РОКУ

3.1. ФОРМУВАННЯ СКЛАДУ ВИБОРЧИХ КОМІСІЙ

3.1.1. Формування складу комісій та дострокове припинення повноважень комісій

Постанова від 12.11.2020 у справі № 855/111/20

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/92842041>

Дії та рішення Центральної виборчої комісії повинні гарантувати справедливість і об'єктивність виборчого процесу та попереджати будь-які зловживання з боку територіальної виборчої комісії.

Судові рішення залишилися без належного реагування ЦВК, яка, маючи можливість застосувати свої контрольні повноваження, ухилилася від цього, що і є проявом бездіяльності.

Дострокове припинення повноважень виборчої комісії та притягнення осіб, винних у порушенні виборчих прав громадян, жодною мірою не усувають правопорушень, встановлених судами, та не може вважатися заходами на поновлення порушених виборчих прав бути обраними. Таким чином, Центральна виборча комісія не вжила на виконання окремих ухвал суду належних заходів щодо поновлення порушених виборчих прав.

Постанова від 23.11.2020 у справі № 855/118/20

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/93053076>

Правовою метою встановленої заборони щодо включення до складу виборчої комісії осіб, які входили до складу комісії, повноваження якої достроково припинені, є недопущення участі у виборчому процесі осіб, які допустили порушення Конституції України, Виборчого кодексу та законів України або невиконання рішень виборчої комісії вищого рівня.

Формальне застосування норм Виборчого кодексу України надає можливість обійти мету законодавця та включити до складу нової виборчої комісії осіб, які брали участь у роботі виборчої комісії, за наслідками проведення якої рішеннями судів встановлене грубе порушення Конституції та Виборчого кодексу України, що мало наслідками визнання виборів такими, що не відбулися, та потягли за собою дострокове припинення повноважень усього складу територіальної виборчої комісії.

Постанова від 30.11.2020 у справі № 855/124/20

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/93170937>.

Залишення скарги без розгляду не позбавляє Центральну виборчу комісію повноважень за власною ініціативою взяти до розгляду факти, викладені у скарзі. Встановивши одноразове грубе порушення Конституції України та законів України, Центральна виборча комісія з метою дотримання передбачених Конституцією України та законами України принципів і засад виборчого процесу, реалізацію виборчих прав громадян України має право за власною ініціативою припинити повноваження усього складу виборчої комісії. Обрання способу реалізації зазначеної контрольної функції належить до дискреційних повноважень Центральної виборчої комісії.

Постанова від 03.12.2020 у справі № 855/128/20

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/93302121>

Обставинами, за якими Центральна виборча комісія зобов'язана ухвалити рішення про дострокове припинення повноважень члена територіальної виборчої комісії, є перебування особи у статусі члена територіальної виборчої комісії та невідповідність її як члена територіальної виборчої комісії вимогам Виборчого кодексу України.

Скасування судом постанови Центральної виборчої комісії та додатку до неї в частині включення до складу територіальної виборчої комісії кандидатури від місцевої організації політичної партії і зобов'язання Центральної виборчої комісії повторно розглянути подання місцевої організації політичної партії щодо включення до нового складу територіальної виборчої комісії цієї кандидатури не має наслідком необхідності прийняття Центральною виборчою комісією рішення про дострокове припинення повноважень цієї особи.

Постанова від 26.12.2020 у справі № 855/137/20

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/93829316>

Зміна складу виборчої комісії не може бути підставою для висновку, що рішення суду, яке набрало законної сили, не підлягає виконанню новим складом комісії, оскільки рішення суду повинні враховуватися комісією як повноважним органом, а не лише персонально окремими особами, що входять або входили до складу комісії. Ухвалене судом рішення визначає права та обов'язки осіб, які беруть участь у справі, надає безумовний і безспірний характер правовідносин між ними. Законна сила судового рішення – це його правова дія, що полягає в тому, що рішення стає обов'язковим як для сторін та інших учасників справи, так і для самого суду.

Центральна виборча комісія наділена відповідними повноваженнями щодо здійснення контролю за організацією підготовки і проведення виборів депутатів

місцевих рад, сільських, селищних, міських голів та прийняття відповідних рішень з питань підготовки та проведення таких виборів, зокрема, щодо розгляду питання діяльності міської територіальної виборчої комісії за власною ініціативою.

3.1.2. Підтвердження правосуб'єктності місцевої організації політичної партії як суб'єкта виборчого процесу

Постанова від 22.11.2020 у справі № 855/116/20

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/93002533>

Поняття «державна реєстрація» в розумінні приписів Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» № 755-IV має визначатися саме як «офіційне визнання шляхом засвідчення державою факту створення або припинення юридичної особи, громадського формування, що не має статусу юридичної особи», а не як «засвідчення факту наявності відповідного статусу», як помилково зазначив суд першої інстанції.

Чинним законодавством не передбачено окремої процедури реєстрації створення або припинення для громадського формування, яким є структурне утворення політичної партії відповідно до пункту 3 частини першої статті 1 Закону № 755-IV, і така реєстрація здійснюється в порядку, визначеному Законом для юридичних осіб.

Документи та відомості, внесені до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, вважаються достовірними і можуть бути використані у спорі з третьою особою. Відомості, що містяться в Єдиному державному реєстрі, використовуються для ідентифікації юридичної особи або її відокремленого підрозділу, громадського формування, що не має статусу юридичної особи, фізичної особи – підприємця.

Центральна виборча комісія як державний орган в першу чергу має керуватися достовірними відомостями, отриманими з офіційних джерел інформації. Єдиним джерелом інформації щодо припинення діяльності місцевої організації політичної партії, є Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань.

Постанова від 22.11.2020 у справі № 855/121/20

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/93002534>

Державна реєстрація юридичних осіб, громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи, та фізичних осіб-підприємців – це офіційне визнання шляхом засвідчення державою факту створення або припинення юридичної особи, громадського формування, що не має статусу юридичної особи, засвідчення факту наявності відповідного статусу громадського об'єднання, політичної

партії, засвідчення зміни відомостей про юридичну особу, що містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, а також проведення інших реєстраційних дій, передбачених Законом № 755-IV.

Єдиним джерелом інформації щодо припинення діяльності місцевої організації політичної партії, є Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань.

Чинним законодавством не передбачено також окремої процедури реєстрації створення або припинення для громадського формування, яким є структурне утворення політичної партії відповідно до пункту 3 частини першої статті 1 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», та така реєстрація здійснюється в порядку, визначеному Законом для юридичних осіб.

За таких обставин та правового регулювання структурне утворення політичної партії припиняється з дня внесення відповідних даних до Єдиного державного реєстру.

3.2. ВИСУВАННЯ ТА РЕЄСТРАЦІЯ КАНДИДАТІВ

Постанова від 12.11.2020 у справі № 855/111/20

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/92842041>

Вільні вибори є основною формою народного волевиявлення, способом безпосереднього здійснення влади Українським народом та є невід'ємною частиною концепції дійсно демократичного режиму. Водночас право на вільні вибори не має абсолютного характеру, виборче право особи може бути обмеженим, якщо це передбачено законом, проте таке обмеження повинно бути розумним і співмірним цілям й завданням закону.

Дотримання вимог Виборчого кодексу України є, беззаперечно, важливим для принципу правової визначеності, проте таке дотримання повинно відповідати меті, установленій Конституцією та Кодексом, а перевірка дотримання цих норм не повинна зводитися до виключно формальних дій з боку органу, уповноваженого здійснювати контроль, та забезпечувати реалізації права бути обраним.

Пасивне виборче право (право бути обраним) є одним з основних конституційних суб'єктивних прав громадян України. Принцип загального виборчого права, зокрема, гарантує, що усі, хто володіє пасивним виборчим правом, можуть, за умов дотримання вимог, встановлених законом, бути зареєстрованими як кандидати на відповідних виборах та, відповідно, бути включеними до виборчого бюлетеня, щоб виборці у день голосування могли вільно визначитися щодо підтримки чи невідтримки таких кандидатів.

Протиправна відмова у реєстрації особи – суб'єкта пасивного виборчого права кандидатом на виборах порушує також і активне виборче право виборців територіальної громади, оскільки незаконно обмежує їх можливий вибір, тобто право вільно виразити на виборах свою волю щодо усіх кандидатів, які мали право і законні підстави балотуватися на таких виборах. Організація голосування включає в себе, серед іншого, наявність і видачу виборцям належної виборчої документації з відображенням у ній достовірної, повної інформації, зокрема про зареєстрованих кандидатів, які виявили бажання бути обраними.

Обрання органу місцевого самоврядування, його посадової особи з порушеннями демократичних принципів ставить під сумнів легітимність новообраних органів та посадових осіб.

Концепція захисту виборчих прав вимагає врахування принципу дієвості прав, який має на меті попередити прийняття свавільних рішень. Дострокове припинення повноважень виборчої комісії та притягнення до відповідальності осіб, винних у порушенні виборчих прав громадян, жодною мірою не усувають правопорушень, встановлених судами, та не можуть вважатися заходами на повнення порушених виборчих прав бути обраними.

3.3. ВИБОРЧИЙ ПРОЦЕС

3.3.1. Строки у виборчому процесі

Постанова від 15.09.2020 у справі № 855/49/20

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/91571625>

Виборчому процесу притаманний темпоральний аспект, сутність якого полягає у тому, що цілеспрямована діяльність суб'єктів виборчого процесу неминує розгортається у часі. Темпоральний вимір виборчого процесу, порівняно з іншими юридичними процесами, особливо важливий у зв'язку з винятковою роллю виборів як форми здійснення волевиявлення народу, адже проміжок часу, в межах якого відбувається виборчий процес, характеризується специфічним станом суспільства і держави. Виборчий процес є незворотнім і безперервним, усі виборчі процедури тісно взаємопов'язані та здійснюються в чіткій послідовності, а також відповідно до чітко регламентованих строків, які не підлягають поновленню. Під час виборів часові параметри (строки) здійснення тих чи інших виборчих дій впливають на реалізацію виборчих прав та законних інтересів суб'єктів виборчого процесу.

Виборчий кодекс України не містить положень, які б надавали можливість для поновлення пропущеного строку у виборчому процесі. Виборче законодавство, на відміну від процесуального, не передбачає також того, що строк, встановлений законодавством, не вважається пропущеним, якщо до його закінчення відповідні документи чи матеріали здано на пошту чи передано іншими засобами зв'язку.

На Центральну виборчу комісію покладено обов'язок опублікувати перелік політичних партій, якими прийнято рішення про участь її місцевих організацій у місцевих виборах, копії рішень яких подано у визначений законом строк.

Виконанню такого обов'язку ЦВК передую виконання політичними партіями законодавчих приписів щодо подання до ЦВК копії відповідного рішення вищого керівного органу партії не пізніш як за 48 днів до дня голосування.

Норми чинного законодавства не наділяють ЦВК обов'язком прийняття відповідних рішень, якими затверджувався би такий перелік партій, чи рішень про невключення партій до такого переліку.

Постанова від 27.11.2020 у справі № 640/28485/20

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/93170697>

Завершення встановленого строку оскарження припиняє саме існування спору й позбавляє суб'єктивного права на захист в суді незалежно від того, що зумовило пропуск цього строку.

Категоричність у застосуванні норм процесуального закону щодо строків оскарження у спорах, що виникають в рамках виборчого процесу, обумовлена передусім безперервністю виборчого процесу і законодавчою заборонаю його зупинення, перенесення або скасування. Неухильне дотримання судами встановлених для цих правовідносин строків і вимог процесуального закону щодо їх застосування є одним із способів забезпечити безупинний перебіг виборів.

Допущені позивачем порушення вимог процесуального закону щодо інстанційної підсудності мали наслідком, що до «суду, встановленого законом» цей позов надійшов поза межами визначеного процесуальним законом строку оскарження, через що цей спір, зважаючи на свої темпоральні межі, себе вичерпав. Враховуючи стислі часові рамки для розгляду справ цієї категорії, позивач як заінтересована особа мав би зважити на те, що порушення вимог інстанційної підсудності об'єктивно може призвести до затягування розгляду позову внаслідок правил адміністративного судочинства, відповідно до яких діє суд у випадку, якщо з'ясується, що справа підсудна іншому суду.

Справи щодо виборчих спорів віднесені до термінових, і норми процесуального закону стосовно особливостей їх розгляду, зокрема щодо підсудності і обчислення строків, сформульовані настільки чітко, однозначно і прогнозовано, що учасники спору не можуть не розуміти чи не передбачати наслідків, які можуть настати у випадку їх недотримання.

3.4. ОСКАРЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ВИБОРІВ

Постанова від 16.11.2020 у справі № 855/112/20

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/92902427>

Інформація про стверджуванні порушення має містити фактичні дані, що підтверджують можливе вчинення саме цих порушень, повинна мати здатність щодо її підтвердження або спростування. Протокол прийняття заяви про кримінальне правопорушення та іншу подію, пояснення, не вказують на наявність установлених порушень виборчого та іншого законодавства України при транспортуванні до міської територіальної виборчої комісії документації, а лише відображає звернення від осіб про можливі порушення.

Питання про проведення повторного підрахунку голосів виборців на виборчій дільниці за заявами або скаргами, підтвердженими, відповідно, оформленими актами про порушення вимог Кодексу під час проведення голосування, здійснюється ТВК під час прийняття виборчих документів від дільничної виборчої комісії, тобто в ході їх прийому.

Водночас після завершення прийняття документів дільничної виборчої комісії та без достатніх правових підстав прийняття територіальною виборчою комісією рішення про повторний підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці не допускається.

Постанова від 20.11.2020 у справі № 855/113/20

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/92997062>

Прийняття рішення про визнання виборів депутатів у багатомандатному виборчому окрузі, сільського, селищного, міського голови такими, що не відбулися, та про призначення повторних виборів є повноваженнями територіальної виборчої комісії. Отже, Центральна виборча комісія, в силу закону, не є органом, уповноваженим на прийняття зазначеного рішення.

Постанова від 21.12.2020 у справі № 855/136/20

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/93666619>

Чинним законодавством про вибори не передбачено можливості скасування територіальною виборчою комісією вже установлених нею підсумків голосування та результатів виборів депутатів місцевих рад.

Постанова від 26.12.2020 у справі № 855/137/20

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/93829316>

Проведення повторного підрахунку голосів виборців на виборчих дільницях, правомірність якого підтверджена судовими рішеннями, які набрали законної сили, є недопустимим.

Зміна складу виборчої комісії не може бути підставою для висновку, що рішення суду, яке набрало законної сили, не підлягає виконанню новим складом комісії, оскільки рішення суду повинні враховуватися комісією, як повноважним органом, а не лише персонально окремими особами, що входять або входили до складу комісії.

Постанова від 03.01.2021 у справі № 855/143/20

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/93986055>

Саме на сільську територіальну виборчу комісію покладено обов'язок забезпечити належне збереження цілісності відповідних пакетів документів з виборів сільського голови. Водночас невиконання суб'єктом владних повноважень своїх обов'язків не може бути підставою для обґрунтування законності своїх дій. Тому відмова територіальної виборчої комісії провести повторний підрахунок голосів у зв'язку з порушенням цілісності пакетів із виборчою документацією є протиправною. Твердження про те, що порушення цілісності пакетів з документами по виборчій дільниці взагалі унеможливує повторний підрахунок голосів на цій дільниці суперечить сутності конституційного права кожного громадянина обирати своїх представників до органів місцевого самоврядування, яке не може бути обмежене або порушене без наявності визначених для того законних підстав.

Постанова від 09.01.2021 у справі № 855/1/21

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/94035249>

Центральна виборча комісія, яка після встановлення неодноразових порушень сільською територіальною виборчою комісією вимог Виборчого кодексу України взяла на себе обов'язок щодо встановлення результатів голосування з виборів сільського голови, мала підстави для проведення повторного підрахунку голосів на виборчих дільницях з виборів сільського голови. До проведення ЦВК повторного підрахунку голосів відповідний етап виборчого процесу з обрання сільського голови так і не був завершений, а його учасники продовжували перебувати у стані правової невизначеності; і кінцева мета, для якої призначалися відповідні вибори – обрання голови відповідної територіальної громади – не була досягнута, що суперечить основним засадам виборчого процесу.

Постанова від 12.01.2021 у справі № 855/6/21

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/94071077>

Виборчий процес з кожного виду виборів має етап встановлення результатів виборів, з-поміж іншого, такий етап є й під час проведення місцевих виборів. Під результатами виборів необхідно розуміти результат будь-якого типу виборів, в тому числі й місцевих виборів.

Перелік повноважень Центральної виборчої комісії, визначених Законом «Про Центральну виборчу комісію», не є вичерпним та може встановлюватися іншими законами. Центральна виборча комісія має повноваження встановлювати результати місцевих виборів. Однак не можна стверджувати, що в такій ситуації Центральна виборча комісія «переймає на себе» повноваження відповідної територіальної виборчої комісії в межах своїх контрольних (чи, тим більше, консультативно-методичних) повноважень: вона здійснює свої, надані їй законом повноваження.

Поняття контрольних повноважень поширюється на контроль Центральної виборчої комісії щодо виборчих комісій нижчого рівня, який має адміністративний (управлінський), а не судовий характер. Контрольні повноваження спрямовані на відповідний об'єкт – рішення, дії чи бездіяльність підпорядкованих органів. У цьому сенсі здійснення контрольних повноважень з боку Центральної виборчої комісії слід визнати прийняття рішення про протиправність рішень, дій чи бездіяльності територіальної виборчої комісії, скасування таких рішень, зобов'язання вчинити певні дії. Однак встановлення результатів виборів Центральною виборчою комісією у жодному випадку не може бути розцінене як здійснення контрольних повноважень, оскільки його метою є не перевірка діяльності територіальної виборчої комісії, а позитивні дії щодо визначення результатів народного волевиявлення. З точки зору встановлення результатів виборів та обрання депутатів чи посадових виборчих осіб не має значення, який суб'єкт виконує ці дії, якщо вони правильні (чесні), передбачені законом і здійснюються в межах повноважень, наданих законом.

Офіційне оприлюднення результатів виборів перебуває поза межами етапу встановлення результатів.

Постанова від 25.01.2021 у справі № 855/7/21

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/94394193>

Для місцевих виборів, зокрема, виборів сільських голів, положення Виборчого кодексу України передбачають процедуру встановлення результатів виборів, яка охоплює як взаємопов'язані складові встановлення виборчою комісією результатів голосування та прийняття відповідною виборчою комісією одного

з рішень, передбачених частиною першою статті 278 ВК України, зокрема, про визнання особи обраною.

Виборчий кодекс України у певних випадках наділяє Центральну виборчу комісію повноваженнями щодо встановлення результатів відповідних місцевих виборів.

При цьому Центральна виборча комісія застосовує процедуру, передбачену виборчим законодавством для встановлення результатів відповідних місцевих виборів.

Виборчий процес вважається закінченим після встановлення результатів відповідних виборів та їх офіційного оприлюднення. Якщо повноваження щодо встановлення результатів виборів (результатів голосування) сільського голови здійснює ЦВК, вона правомірно оприлюднює результати цих виборів.

3.5. СУДОВИЙ КОНТРОЛЬ ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ

Постанова від 23.11.2020 у справі № 855/115/20

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/93014620>

Оскарження бездіяльності суб'єкта владних повноважень щодо невиконання судового рішення є належним для особи, яка вважає що її права порушені, з огляду, зокрема, на положення частини п'ятої статті 383 КАС України, відповідно до якої розгляд заяви про визнання протиправними рішень, дій чи бездіяльності, вчинених суб'єктом владних повноважень здійснюється судом протягом 10 днів з дня її отримання.

Не можна зобов'язати суб'єкта владних повноважень виконувати судові рішення шляхом ухвалення з цього приводу іншого судового рішення. Обраний позивачем спосіб захисту свого права, порушеного через невиконання попереднього судового рішення, шляхом звернення з новим позовом не усуває юридичного конфлікту та не відповідає об'єкту порушеного права, а тому в такий спосіб неможливо захистити чи відновити право у разі визнання його судом порушеним. Винесення судового рішення, яке передбачає оцінку судового рішення, прийнятого в іншій справі, буде суперечити статті 1291 Конституції України.

Процесуальним законом встановлено порядок виконання судових рішень в адміністративних справах та визначено певну послідовність дій, які необхідно вчинити для того, щоб зобов'язати відповідача належним чином виконати рішення суду. Підставами застосування відповідних норм Кодексу адміністративного судочинства України є невиконання судового рішення, ухваленного на користь особи-позивача, та обставини, що свідчать про протиправність рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень, пов'язаних з невиконанням судового рішення в цій справі.

3.6. ПІДСУДНІСТЬ

Постанова від 12.01.2021 у справі № 855/6/21
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/94071077>

Аналіз статей 22, 273 КАС України свідчить, що до підсудності Верховного Суду як суду першої інстанції відносяться лише справи про оскарження рішень, дій або бездіяльності ЦВК щодо встановлення нею результатів виборів. Інші ж рішення, дії або бездіяльність ЦВК, зокрема, які стосуються організації підготовки, проведення та процедур, що не пов'язані з встановленням результатів виборів, підсудні апеляційному адміністративному суду в апеляційному окрузі, що включає місто Київ, як суду першої інстанції.

Офіційне оприлюднення результатів виборів знаходиться за межами етапу їх встановлення.

За загальним визначенням, підсудність адміністративних спорів (справ) є правовим інститутом, що містить адміністративно-процесуальні норми, які розмежовують компетенцію щодо розгляду і вирішення адміністративних справ між окремими інституціями судової системи і між адміністративними судами одного інституційного рівня. Правила підсудності у своїй сукупності певним чином встановлюють алгоритм обрання компетентного адміністративного суду для розгляду і вирішення конкретної справи. Правильне визначення компетентного суду для розгляду і вирішення адміністративної справи має значення для ухвалення законного і обґрунтованого судового рішення в адміністративній справі. Розгляд судом предметно непідсудної йому справи може призвести до ухвалення незаконного рішення, обмежити право кожного на судовий захист належним судом, визначеним законом, позбавити можливості скористатися правом на апеляційне чи касаційне оскарження рішення.

Саме на суть встановлення результатів виборів орієнтовані приписи частини четвертої статті 22, частини третьої статті 273 Кодексу адміністративного судочинства України, які відносять до юрисдикції Верховного Суду в особі Касаційного адміністративного суду оскарження встановлення результатів будь-яких виборів Центральною виборчою комісією як органом найвищого авторитету в системі виборчих комісій. Системний аналіз зазначених процесуальних норм дає підстави для висновку про неможливість об'єднання в одне провадження позовних вимог, які належать до розгляду за правилами виключної підсудності різними судами. Таке рішення суду свідчить про виконання вимог процесуального закону щодо забезпечення дієвості і обов'язковості положень інституту підсудності адміністративних справ і є реалізацією гарантії кожного на розгляд справи судом, встановленим законом.

Постанова від 25.01.2021 у справі № 855/10/21
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/94362653>

Процесуальний закон встановлює особливості судового розгляду і, зокрема, підсудності спорів щодо правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом. Пов'язаність правовідносин з виборчим процесом полягає в тому, що ці правовідносини виникають в межах виборчого процесу й стосуються підготовки та проведення виборів.

Спори, які виникли поза межами виборчого процесу або не стосуються виборчого процесу (проведення та підготовки виборів), не належать до виборчих спорів, а тому визначення судової юрисдикції таких спорів та їх розгляд здійснюється в загальному порядку.

Системний аналіз норм КАС України дає підстави для висновків, що Шостому апеляційному адміністративному суду, як суду першої інстанції, підсудні справи щодо оскарження лише тих рішень, дій чи бездіяльності Центральної виборчої комісії, які окремо визначені у КАС України. При цьому до таких справ не віднесено оскарження рішень, дій, бездіяльності ЦВК чи її посадових осіб поза межами виборчого процесу.

II. ПРАВОВІ ПОЗИЦІЇ ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ

1. СПРАВИ ЩОДО ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ ВИБОРІВ НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ УКРАЇНИ 2019 РОКУ

Постанова від 13.08.2019 у справі № 9901/423/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/83642862>

Саме лише невчинення суб'єктом владних повноважень обов'язкової дії у передбачений Законом строк не може бути єдиною і безумовною підставою для констатації факту допущення таким суб'єктом протиправної бездіяльності. З метою належного встановлення цих обставин підлягають з'ясуванню конкретні причини, умови та обставини, через які дії, що підлягали обов'язковому виконанню відповідно до закону, фактично не були виконані чи були виконані з порушенням строків.

Постанова від 14.08.2019 у справі № 9901/430/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/83642878>

Право позивачів на доступ до суду для оскарження результатів виборів народних депутатів України у загальнодержавному багатомандатному виборчому окрузі не є абсолютним. Це право підлягає дозволеням Кодексом адміністративного судочинства обмеженням, зокрема, щодо умов прийняття позовної заяви. Такі обмеження не можуть суперечити самій суті права доступу до суду, мають переслідувати легітимну мету, а також має бути обґрунтована пропорційність між застосованими засобами та поставленою метою.

Велика Палата Верховного Суду вважає, що згідно з принципом правової значеності позивачі мають знати наслідки об'єднання ними позовних вимог, які не можуть розглядатися Касаційним адміністративним судом у складі Верховного Суду, та передбачати наслідки дій з об'єднання в одному позові вимог, для яких у такому поєднанні вказаний суд не є судом, встановленим законом. Отже, метою обмеження права позивачів Касаційним адміністративним судом у складі Верховного Суду було забезпечення дотримання ними вимог процесуального закону щодо розгляду справи належним судом задля ефективного виконання завдання адміністративного судочинства, визначеного у КАС.

Внаслідок власних помилок і допущених порушень норм процесуального права об'єднанням в одному позові вимог, які у такому поєднанні непідсудні Касацій-

ному адміністративному суду у складі Верховного Суду, жодне розумне очікування на розгляд такого позову не могло виникнути у позивачів.

Постанова від 14.08.2019 у справі № 9901/440/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/83692849>

Оскарження результатів виборів народних депутатів України є частиною виборчого процесу, регламентованого Законом «Про вибори народних депутатів України».

Право на доступ до суду для оскарження результатів виборів народних депутатів України в межах одномандатного виборчого округу не є абсолютним. Це право підлягає дозволеням Кодексом адміністративного судочинства України обмеженням, зокрема, щодо умов прийняття позовної заяви. Такі обмеження не можуть суперечити самій суті права доступу до суду, мають переслідувати легітимну мету, а також має бути обґрунтована пропорційність між застосованими засобами та поставленою метою.

Постанова від 15.08.2019 у справі № 9901/436/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/83692606>

Нормами Закону України «Про вибори народних депутатів України», а також Закону України «Про Центральну виборчу комісію» не встановлено повноважень Центральної виборчої комісії оголошувати перерву або призупиняти процес встановлення результатів виборів в одномандатному виборчому окрузі у разі наявності адміністративного спору щодо встановлення підсумків голосування виборців.

Очевидно, що за таких обставин Центральна виборча комісія має діяти відповідно до принципу належного урядування та передбачувано, обґрунтовано, добросовісно, розсудливо, пропорційно, своєчасно.

Центральна виборча комісія, керуючись метою забезпечити реалізацію і захист виборчих прав громадян України та чесні результати виборів, має враховувати, що відтермінування у прийнятті рішення щодо встановлення результатів виборів з об'єктивних обставин обмежується розумними строками.

Враховуючи, що у спірних правовідносинах бездіяльність відповідача викликана об'єктивними обставинами, обумовлена легітимною метою, є пропорційною, передбачуваною та не порушує розумних строків, така бездіяльність не є протиправною.

Постанова від 17.08.2019 у справі № 9901/441/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/83721687>

Центральна виборча комісія перед встановленням результатів виборів повинна з'ясувати, чи для прийняття такого рішення немає застережень, скарг, документальних підтверджень про порушення при призначенні, підготовці та проведенні виборів депутатів і чи існують обставини, які можуть вплинути на результати виборів.

Суд невідкладно повідомляє про відкриття провадження у справі та про ухвалене судом рішення за позовними вимоги щодо призначення, підготовки і проведення виборів депутатів. Отже, Центральна виборча комісія має зважати на таку наявну інформацію.

Набрання законної сили судовими рішеннями про встановлення порушень голосування після складення Центральною виборчою комісією протоколу про результати виборів, вид, зміст та характер порушень голосування, обов'язковість судових рішень для встановлення результатів голосування є тими обставинами, які підлягають врахуванню під час встановлення Центральною виборчою комісією результатів виборів незалежно від складення нею протоколу про результати голосування у строк, встановлений статтею 99 Закону «Про вибори народних депутатів України».

Постанова від 26.08.2019 у справі № 855/364/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/83870667>

Реєстрація обраних депутатів шляхом прийняття відповідного рішення не є встановленням результатів виборів.

Дії й рішення Центральної виборчої комісії із реєстрації особи, обраної депутатом, народним депутатом України не відносяться до етапів виборчого процесу.

В оцінці та сприйнятті рішення Комісії про реєстрацію особи, обраної депутатом, народним депутатом України звертає на себе увагу та обставина, що це рішення Комісія ухвалює після завершення процедури вибирання особи, яка стала депутатом, а також після реалізації суб'єктами виборчого процесу своїх пасивних чи активних виборчих прав, завершення процесу голосування, після одержання підсумків голосування, встановлення результатів виборів та оприлюднення їх результатів. Таким чином, рішення про реєстрацію обраного депутата ухвалюється після завершення всіх стадій виборчого процесу, під час яких Центральною виборчою комісією, а також іншою виборчою комісією, утвореною відповідно до Закону «Про вибори народних депутатів України», своїми рішеннями, діями чи бездіяльністю певним чином могли порушити права інших суб'єктів виборчого процесу, передбачених статтею 12 цього Закону, у зв'язку з чим вони мали право оскаржити їх у судовому порядку.

До ухвалення рішення про реєстрацію обраного депутата Центральною виборчою комісією завершує виконувати свої функції із встановлення результатів виборів. Далі настає реєстрація особи, обраної депутатом. За змістом і зовнішнім виглядом ця дія підпадає під ознаки оформлення і легітимації особи, яку обра-

ли депутатом, містить риси введення такої особи у статус народного депутата України, якого вона набуде кінцево, якщо виконає всі вимоги, передбачені статтею 101 цього Закону.

На фазі реєстрації особи депутатом тривають відносини між Центральною виборчою комісією, яка реєструє особу депутатом, і особою, яку обрали депутатом. Дії Комісії із реєстрації обраного депутата продовжують перебувати в сфері виборчих правовідносин. Проте за змістом і суттю вони вже не утворюють такого правового явища, як встановлення результатів виборів, і не є частиною цієї стадії виборчого процесу, оскільки виборче законодавство не відносить реєстрацію депутата до стадії встановлення результатів виборів та оприлюднення їх результатів.

Реєстрація обраної особи депутатом перебуває у відношенні причини і наслідку, де встановлення результатів виборів в одномандатному виборчому окрузі є причиною для рішення про реєстрацію обраного депутата, а реєстрація останнього – наслідком рішення Центральної виборчої комісії про встановлення результатів виборів. Цей наслідок містив у собі новий зміст (реєстрацію), чого не було в попередньому рішенні (встановлення результатів виборів).

Відтак уподібнювати (ототожнювати) чи визнавати частинами одного цілого рішення Центральної виборчої комісії про встановлення результатів виборів і реєстрацію обраного депутата немає правових підстав.

Постанова Центральної виборчої комісії про реєстрацію новообраного народного депутата України не є рішенням щодо встановлення результатів виборів, а є іншим рішенням Центральної виборчої комісії, які підсудні Шостому апеляційному адміністративному суду

Постанова від 27.08.2019 у справі № 9901/465/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/83899180>

До повноважень Центральної виборчої комісії належить дострокове припинення повноважень всього складу окружної виборчої комісії та здійснення її повноважень у разі ненадходження протоколу від окружної виборчої комісії про підсумки голосування у загальнодержавному окрузі в межах одномандатного округу або протоколу окружної виборчої комісії про підсумки голосування в одномандатному окрузі у строки, визначені Законом, а також, у разі бездіяльності окружної виборчої комісії, інші повноваження, передбачені цим та іншими законами України.

Постанова від 28.08.2019 у справі № 9901/468/19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/83925833>

У випадку встановлення судовим рішенням порушень порядку голосування на виборчих дільницях і підрахунку голосів на них та покладення на Центральну виборчу комісію та підконтрольній їй виборчі комісії обов'язку провести повторний підрахунок голосів, Комісія повинна забезпечити здійснення дій, до яких зобов'язує рішення суду.

2. СПРАВИ ЩОДО ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ МІСЦЕВИХ ВИБОРІВ 2020 РОКУ

Постанова від 25.10.2020 у справі № 9901/324/20

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/92415623>

Закон не містить поняття прихованої агітації, але за аналогією з визначенням у законодавстві прихованої реклами, наданим у статті 1 Закону України «Про рекламу», приховану агітацію можна визначити як інформацію про певного кандидата, партію (організацію партії) – суб'єктів виборчого процесу – у програмі, передачі, публікації, заході, розповсюдженному матеріалі, якщо така інформація слугує цілям передвиборної агітації і може вводити в оману осіб щодо дійсної мети таких програм, передач, публікацій, заходів чи матеріалів.

Прихована передвиборна агітація, а також розміщення або поширення матеріалів передвиборної агітації, не позначеної відповідно до вимог Виборчого кодексу, забороняються. До передвиборної агітації належить, зокрема, використання передвиборних слоганів, гасел кандидатів, партій (організацій партій) – суб'єктів відповідного виборчого процесу (частина п'ята статті 51 ВК).

Щодо прихованої агітації, то її можна охарактеризувати такими ознаками:

а) вона має містити інформацію, що дозволяє прямо чи опосередковано асоціювати проведення певного заходу чи діяльності або розповсюдження матеріалів із відповідною партією чи кандидатом;

б) дійсною метою заходу є спонукання виборців голосувати за або не голосувати за певного кандидата, партію;

в) така мета приховується певним чином у програмі, передачі, публікації, заході чи іншому матеріалі у такий спосіб, щоб ввести виборців в оману щодо дійсної мети таких програми, передачі, публікації, заходу чи матеріалу.

Тобто, для визначення будь-якої діяльності як прихованої агітації необхідно встановити дійсну мету тієї чи іншої діяльності, а також факт прикриття цієї мети та введення в оману виборців щодо дійсної мети такої діяльності.

Президент будь-якої держави при виконанні покладених на нього обов'язків так чи інакше має бути учасником широкого кола суспільних дискусій, бути поінформованим про проблеми, які існують у суспільстві, про ставлення суспільства до тієї чи іншої проблеми. Це необхідно для прийняття президентом відповідних рішень і вчинення ефективних дій, запровадження реформ, здійснення правотворчої діяльності та законодавчої ініціативи. Для цього президент, зокрема, не позбавлений права зустрічатися з громадянами, проводити суспільні обговорення, «круглі столи», опитування у звичайній та електронній формі тощо.

Спірне опитування є різновидом соціального опитування.

Постанова від 07.01.2021 у справі № 9901/1/21
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/94062714>

Повноваження Центральної виборчої комісії при проведенні виборів депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів є контрольними та консультативно-методичними, на відміну від безпосередніх повноважень виборчої комісії, яка очолює систему виборчих комісій при організації і проведення виборів Президента України, народних депутатів України, всеукраїнського референдуму. Центральна виборча комісія встановлює результати виборів Президента України та народних депутатів України, користуючись при цьому повноваженнями, передбаченими Виборчим кодексом України саме для Центральної виборчої комісії. Водночас у випадку встановлення результатів відповідних місцевих виборів та/або реєстрації обраних депутатів, сільських, селищних, міських голів на підставі пункту 6 частини першої статті 205 Виборчого кодексу України, Центральна виборча комісія переймає на себе повноваження відповідної територіальної виборчої комісії, при цьому користуючись процедурою, передбаченою законом для встановлення результатів виборів (встановлення результатів голосування, ухвалення рішення про обрання особи обраною), визначеною для територіальної виборчої комісії, тобто фактично діє замість відповідної територіальної виборчої комісії. Переймаючи на себе повноваження територіальної виборчої комісії у виборах сільського/селищного голови, Центральна виборча комісія здійснює не безпосередні повноваження виборчої комісії, а контрольні повноваження щодо дій/рішення/бездіяльності відповідної територіальної виборчої комісії.

Для того, щоб відповідні позовні вимоги були підсудні Верховному Суду, як суду першої інстанції, рішення, дії чи бездіяльність мають бути вчинені/допущені Центральною виборчою комісією в межах виборчого процесу та виконання власних (безпосередніх) повноважень Центральної виборчої комісії, а не на виконання контрольних повноважень замість відповідної територіальної виборчої комісії. Таким чином, позовні вимоги в частині, що стосується визнання протиправним та скасування протоколу Центральної виборчої комісії про результати голосування з виборів сільського голови в єдиному одномандатному виборчому окрузі не підсудні Верховному Суду як суду першої інстанції і мають розглядатися апеляційним адміністративним судом в апеляційному окрузі, що включає місто Київ.

Постанова від 18.01.2021 у справі № 855/7/21
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/94264637>

Правовими нормами Виборчого кодексу України передбачено загальне правило, за яким Центральна виборча комісія встановлює результати виборів, які мають загальнодержавний характер, а саме виборів народних депутатів та Пре-

зидента України, встановлення ж результатів місцевих виборів віднесено до повноважень відповідних територіальних виборчих комісій.

Пункт 6 частини першої статті 205 Виборчого кодексу України визначає не лише повноваження Центральної виборчої комісії щодо встановлення результатів відповідних місцевих виборів, а й передбачає обов'язкову умову для цього – невиконання або неналежне виконання територіальною виборчою комісією вимог Виборчого кодексу України щодо встановлення таких результатів. За відсутності цих обставин Центральна виборча комісія не може з власної ініціативи встановити результати відповідних місцевих виборів. Отже, оскільки саме неналежна поведінка територіальної виборчої комісії обумовлює потребу прийняття Центральною виборчою комісією замість неї рішення про встановлення результатів відповідних місцевих виборів, то Центральна виборча комісія у такому випадку виконує саме контрольні повноваження.

Ураховуючи наведене, Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що, згідно із частиною другою статті 22 та другим реченням частини третьої статті 273 КАС України, позовні вимоги у справі, яка переглядається, підсудні апеляційному адміністративному суду в апеляційному окрузі, що включає місто Київ. При цьому до Верховного Суду як суду першої інстанції оскаржуються рішення, дії чи бездіяльність ЦВК, вчинені / допущені нею на виконання власних повноважень щодо встановлення нею результатів загальнодержавних виборів чи всеукраїнського референдуму.

Довідкове видання

ЗБІРНИК
правових позицій Верховного Суду
щодо захисту виборчих прав

Упорядники:

Смокович Михайло Іванович
Губська Олена Анатоліївна
Соколов Володимир Миколайович

Підписано до друку 18.06.2021. Формат 60x90 1/16
Папір офсетний. Друк офсетний.
Обл.-вид. арк. 2,44. Тираж 200 прим. Зам. 5411.

Видавництво ТОВ «Компанія ВАІТЕ»
01042, м. Київ, вул. Саперне поле, 26, к. 27.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої
справи серія ДК № 2570 від 27.07.2006 р.

Стежте за нами онлайн:

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

Стежте за нами онлайн:

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

ЗБІРНИК ПРАВОВИХ ПОЗИЦІЙ ВЕРХОВНОГО СУДУ ЩОДО ЗАХИСТУ ВИБОРЧИХ ПРАВ

Верховний
Суд

ОБСЕ

ЗБІРНИК ПРАВОВИХ ПОЗИЦІЙ ВЕРХОВНОГО СУДУ щодо захисту вборчих прав